

DRUGI DIO

OD BRIGADE TRI TAKTICKE GRUPE

Početkom 1945. godine, nakon uspješnih operacija za oslobođenje Crne Gore, Makedonije, Srbije i Kosova i dijela Vojvodine i Dalmacije, izmjenila se u znatnoj mjeri vojno-politička situacija na jugoslovenskom ratištu kao jedinstvenom savezničkom frontu. U stvari, ovaj dio opštег, strategijskog fronta u Evropi, od Podunavlja, gdje je bilo lijevo krilo Crvene armije, do Jadranskog mora, gdje se nalazio front zapadnih Saveznika, NOVJ je držala samostalno. Pred svim snagama NOVJ stajao je zadatak da se pripreme za odlučujući napad u okviru opšte ofanzive savezničkih armija, da se Hitlerovoj armiji zada konačan udarac i da se prisili na kapitulaciju. Snage NOVJ, oslođene na sopstvenu teritoriju i pomoć Saveznika u naoružanju i municiji, bile su potpuno sposobne da slome Hitlerove trupe i kvislinge na teritoriji Jugoslavije. U tom periodu se 6. korpus NOVJ našao u vrlo složenoj situaciji, jer je sa svoje dve divizije i nekoliko partizanskih oddreta dejstvovao u pozadini neprijatelja.

U ovakvoj situaciji, a na osnovu opštih zadataka koje je pred jedinice postavio 6. korpus, dejstvovala je i 4. brigada 12. divizije. Tokom januara brigada je rušila komunikacije, čuvala slobodnu teritoriju i vršila razna izviđačka i druga dejstva uništavajući neprijateljsku živu silu, tehniku i objekte. Prvih šest dana januara 1945. godine 4. brigada se (bez 3. bataljona) nalazila u rejonu Dlja (selo Ruševo), a glavni zadatak brigade bio je da onesposobni komunikacije Đakovo — Ruševo i selo Gornji Sla-

tnik — Đedina Rijeka, radi ometanja neprijatelja i prolaza motorizacije. Pored prekopavanja puta Đakovo — Ruševu u rejonu sela Pako i Savski Dol, na liniji Gornji Slatnik — Đedina Rijeka, držanja položaja (zasjeda) na tim komunikacijama i intenzivnog nasilnog izviđanja, jedinice brigade su izvršile i nekoliko akcija — napada na neprijateljska uporišta sjeverno od Slavonskog Broda i na komunikaciji Beograd — Zagreb, nanoseći neprijatelju značne gubitke u ljudstvu i materijalu. Treći bataljon se u januaru nalazio u Pleternici. Spriječavao je ulazak neprijateljskih snaga u Požešku kotlinu, rušio, izvidao, postavljao zasjede i aktivno dejstvovao na komunikacijama koje vode od Nove Kapele, Batrine i sela Gornji Andrijevci ka Pleternici i na komunikaciji Beograd — Zagreb.⁴³

Pošto je u prvih šest dana januara 1945. uspješno izvršila postavljeni zadatok u pogledu onesposobljavanja komunikacije Đakovo — Ruševu, nastala je potreba da brigada dio svojih snaga (dva bataljona) prebaci u rejon Pakraca i Daruvara, i da na tom sektoru, zajedno sa snagama 12. proleterske brigade 12. divizije, čuva slobodnu teritoriju i spriječava upade neprijatelja u Daruvar (u čijem rejonu je tada bio aerodrom za slijetanje aviona i odnošenje težih ranjenika) i prodor ka Virovitičkom mostobranu, koji je štitio izvlačenje 16., 36. i 51 divizije iz Podravine preko Drave, u rejonu Barča u Mađarskoj. Dakle, situacija je nalagala da 4. brigada dejstvuje na tri pravca: štab brigade sa 2. bataljom i prištapskim jedinicama ostao je tokom januara u Ruševu sa komesarom Kojadinovićem i načelnikom štaba Šljivarićem, sa zadatkom da dejstvuje na komunikaciji Đakovo — Ruševu i Gornji Slatnik — Đedina Reka, 3. bataljon je pod komandom štaba 3. bataljona, cijelog januara ostao u Pleternici, a 1. i 4. bataljon, pod komandom Operativnog štaba brigade, na čelu sa komandantom brigade Nikolom Doliućem i pomoćnikom političkog komesara Obradovićem, prebačeni su u rejon Pakraca i Daruvara na pomenute zadatke. Brigada je bila podijeljena na tri taktičke grupe, me-

⁴³ Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 6, d. 1; ik. 881-A, f. 7: Historijat 12. udarne divizije; k. 883, f. 2, d. 6: Operacijski dnevnik 12. divizije; k. 887, f. 2, d. 24; k. 888, f. 16, d. 1; Ljubivoje Pajović, Dušan Uzelac, Milovan Đzelebdžić, Sremski front 1944—1945, BIGZ, Beograd, 1979, str. 149—^161.

đusobno udaljene i do 100 km. Ovako specifična i složena dejstva brigade u toku januara 1945., bez međusobne taktičke veze, zahtijevala su visoku političku svijest i stručnu sposobnost starješina i komandi (brigade i bataljona). Brigada je tada brojila 982 borca.⁴⁴

U isto vrijeme je štab 12. udarne divizije naredio da se uz pomoć komandi mjesa Pleternica, Požega i Čaglin, mobilise 1.000 ljudi za prekopavanje drumova i rušenje mostova na komunikacijama Rušev — Paka, Rušev — Matković Mala i Rušev — Đedina Rijeka.

OPERATIVNI STAB BRIGADE SA DVA BATALJONA U REJONU PAKRACA I DARUVARA

Poslije akcije na selo Grabarje i prikupljanja brigade u selu Ruševu, primljeno je telefonsko naređenje od 12. udarne divizije, da dva bataljona 4. brigade smijene dva bataljona 12. proleterske udarne brigade, koji se nalaze na položajima Pakraca, gdje će obrazovati štab sa bataljonom OZN-e (koji se tamo nalazi) i bataljonom „Hajduk Veljko“.

Pokret su izvršili 1. i 4. bataljon iz Ruševa preko Pleternice i Bučja za Pakrac. Sa njima su krenuli komandant brigade Dolinić i pomoćnik političkog komesara brigade Obradović, kao operativni dio štaba brigade. U Pakrac su bataljoni stigli 7/8. januara 1945. godine.

Operativni štab brigade primio je pod svoju komandu 8. i 9. januara bataljon „Hajduk Veljko“ i četu komande mjesa Gaj, tako da je sa svoja dva bataljona sačinjavao taktičku grupu, koja je smijenila dva bataljona 12. proleterske brigade na uređenim položajima na liniji sela Bujavica — Kukunjevac — Toranj, zatvarajući pravac Banova Jaruga — sela Poljana — Lipik — Pakrac, obezbeđujući ovaj dio slobodne teritorije.

Na osnovu prikupljenih podataka da u uporištima sela: Poljana, Gaj, Antunovci i Uljanik ima oko 2.000 neprijateljskih vojnika, Nijemaca i Čerkeza (kozaka) i da neprijatelj nastupa od Banove Jaruge i Antunovca prema Uljaniku, preko s. Hrastovca za Garešnicu i Bjelovar, Operativni štab brigade izdao je zapovijest, 9. januara, pot-

44 Arhiv VII. a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24.

činjenim bataljonima.⁴⁵ Osnovni zadatak je bio da se zadrži linija položaja u selima Bujavica, Kukunjevac i Toranj. Radi toga su sve jedinice zadužene da izvrše izviđanje ispred posjednutog položaja u rejonima: sela Goveđe Polje, Brekinjska, Strižičevac, Gornji Lug, Donji Lug, Lipa, Jamarice, H. Grabovac, Kozarac. Operativni štab brigade postavio je jedinicama sljedeće zadatke:

— 1. bataljon da zaposjedne i brani ranije uredeni položaj na liniji zapadni rub šume iznad Strižičevca, da naročitu pažnju obrati na lijevi bok Miletina potok i da izviđa i kontroliše Govede Polje, Brekinjsku, Strižičevac i Gornji Lug. Štab u selu Torunj;

— 4. bataljon da zaposjedne već uredene položaje na liniji: šuma Miletina — Reka — Brezine, da izviđa i kontroliše put prema Gaju, Donji Lug, Dolovima, Brezini i Brezinskom lugu. Štab na raskrsnici sela Kukunjevac, Gaj, Brezine;

— bataljon „Matija Gubec“ da ostane u Bujavici i kontroliše sela Janju, Lipu, Jamovicu, Novi Grabovac i Korasić. Štab u Bujavici;

Ceta Komande mjesta Gaj bila je u brigadnoj rezervi, radi ispomoći vojno-obavještajnoj službi.

U Kukunjevcu se nalazilo komandno mjesto Operativnog štaba brigade, u blizini crkve i previjalište.

Štabu 4. bataljona je posebno naređeno da postavi nagazne protivtenkovske mine ispred položaja na udaljenosti od 300 metara, da ih maskira i brani vatrom.

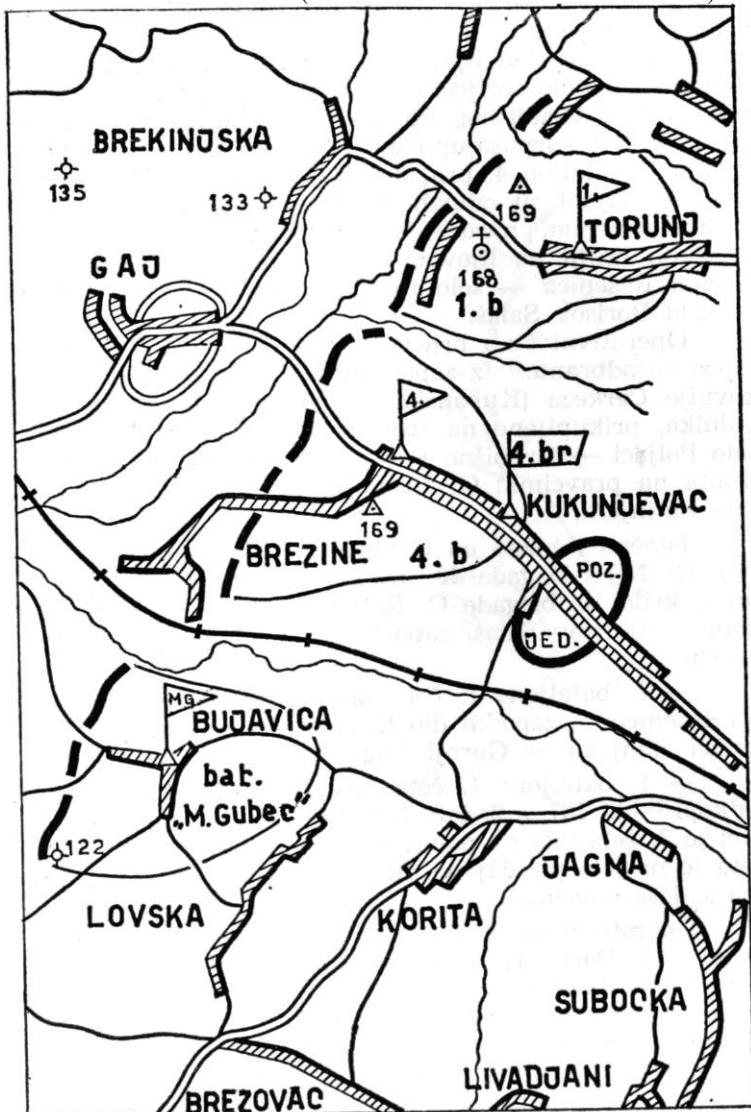
Svi položaji su posjednuti u 06.00 časova, s tim što je noću polovina snaga ostala na položaju, a polovina bila na odmoru.

Na ovim položajima je Operativni štab brigade, sa navedenim jedinicama, ostao pet dana, tj. do 13. januara, kada je po naređenju štaba 12. udarne divizije prebačen na položaje kod Daruvara. Neprijatelj se nije usudio da napadne uredene položaje brigade i da krene prema Lipiku i Pakracu. Njegova aktivnost se svodila na izviđanje tih položaja i manja dejstva sa patrolama.⁴⁶ U međuvremenu, 9. januara, 6. korpus NOVJ proglašen je udarnim,

45 Arhiv VII, a. NOP, k. 890, f. 1, d. 2.

46 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24.

ODBRAÑA 1 i 4. B I BATALJONA „M. GUBEC“ 8—IS. OI. 1945.
God. KOD S- LIPIKA (S. KUKUNJEVAC I S. BUJAVICA)

NAŠE SNAGE
NEPR. SNAGE

pa je upućen pozdravni telegram štabu korpusa od stranč
boraca 4. brigade.

Da bi pojačao lijevo krilo fronta virovitičkog mos
tobrana i ujedno sprječio nadiranje neprijatelja na prav
cima koji iz Grubišnog Polja i sela Zdenaca vode u Da
ruvar, štab 6. korpusa upućuje 12/13. januara na ove prav
ce 1. i 4. bataljon 4. brigade sa Operativnim štabom bri
gade. Bataljoni su odmah po dolasku, 13/14. januara, a
prema usmenom naređenju Operativnog štaba brigade, zaposjeli liniju na lijevom krilu 18. NOU brigade: selo
Gornja Rašenica — selo Donja Rašenica — selo Odkopi
— selo Borisov Salaš.

Operativni štab brigade izdao je 15. januara zapo
vijest za odbranu.⁴⁷ Iz zapovijesti se vidi da su dvije pu
kovnije Čerkeza (Kubanska i Donska), jačine oko 3.000
vojnika, prikupljene na frontu Mali i Veliki Zdenci —
selo Poljaci — Grubišno Polje, sa ciljem da izvrše proboj
fronta na pravcima: Grubišno Polje — Ivanovo Selo —
selo Batinjani.

Istočno i južno od Grubišnog Polja držala je polo
žaje 18. NOU brigada 40. divizije, dok su položaje od li
jevog krila 18. brigade G. Rašenica — Gornji Lug i Od
kopi — Borisov Salaš, zaposjeli 1. i 4. bataljon po slje
dećem:

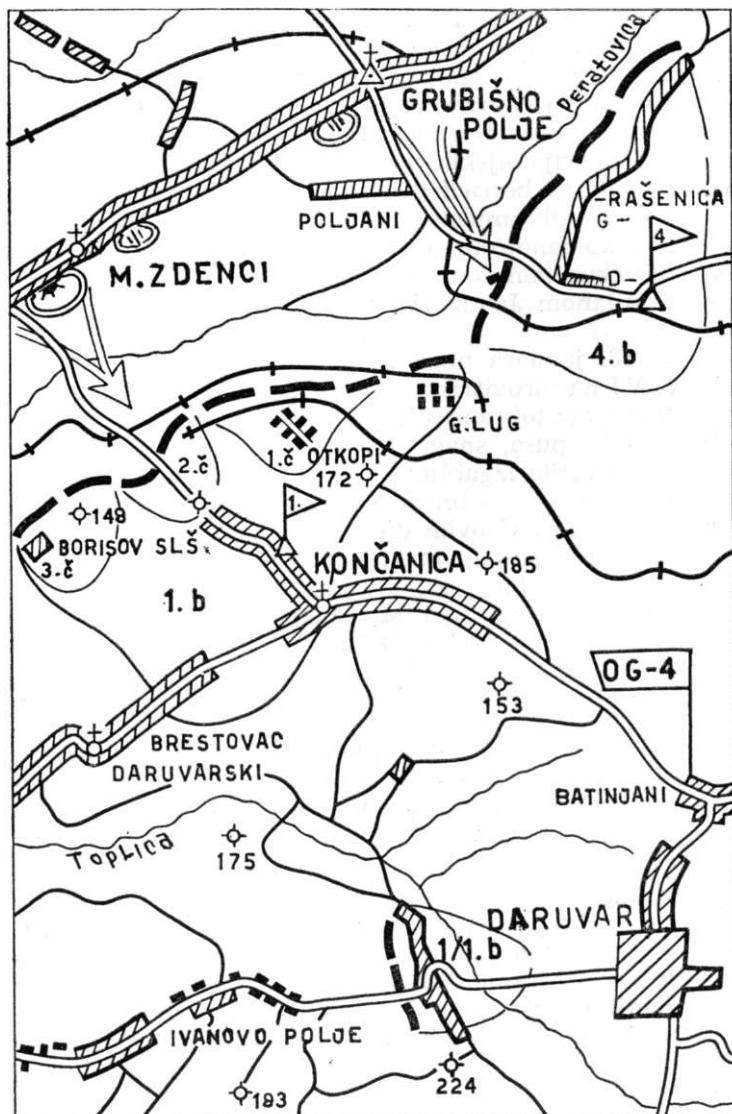
— 4. bataljon: 1. četa branila je položaj na liniji
G. Rašenica — zapadni dio D. Rašenica do r. Ilove istoč
no od ribnjaka — Gornji Lug.

— 1. bataljon: 1. četa branila je položaj na liniji
Odkopi — k. 167, a 2. četa ž. stanica Končanica — k. 155;
dok je 3. četa bila na položaju Borisov Salaš — k. 148; 4.
četa je posjela položaj po dubini u gradu Daruvaru (pre
ma s. Dežanovcima).

Operativni dio štaba 4. brigade bio je na raskrsnici
puteva D. Daruvar, Končanica, Batinjani; štab 4. bata
ljona u D. Rašenici, a 1. bataljon u Končanici. Bataljoni
su bili spremni za odbranu 15. januara ujutro. Tačno pre
ma predviđanjima, tog dana u 10.00 časova, neprijatelj
jačine 200 Čerkeza, sa 10 puškomitrailjeza i 2 teška bac
ča podržavan artiljerijom, napao je 4. bataljon na prav

47 Arhiv VII, a. NOP, ik. 887, f. 1. d. 22.

ODBRAНА 1 I 4. B / 4. BR. 15. 01. 1945. GOD. KOD. S. G. POLJE
I KONČANICE

NAŠE SNAGE
NEPR. SNAGE

cima: Grubišno Polje — k. 63 (između potoka Peratovica i Lužanki), a sa jednom kolonom putem Grubišno Polje — Rašenica, sa namjerom da udari na desno krilo položaja bataljona. Napad je odbijen i bataljoni su zadržali položaj sve do 13.00 časova, kada se neprijatelj povukao. Neprijatelju su naneseni gubici u ljudstvu i materijalu. Ubijeno je 7 neprijateljskih vojnika, dok su 1. i 4. bataljon imali 3 poginula borca (od kojih 2 od topovske granate).

U ovoj odbrambenoj borbi istakla se 3. četa 4. bataljona sa komandirom Leopoldom Miljevcem, pomoćnikom političkog komesara čete Dušanom Pejnovićem i vodnikom Milanom Januzovićem, koji su predloženi za pohvatu.⁴⁸

Do 18. januara neprijatelj je stalno potiskivao brigade NOVJ na virovitičkom mostobranu. Kada je na front virovitičkog mostobrana stigla 36. udarna divizija 12. vojvodanskog korpusa, snage 10. i 6. korpusa su, 18. i 19. januara, povratile izgubljene položaje i prinudile neprijatelja da se povuče na liniju: s. Pavlovac — s. V. Grđevac — s. V. Pisanica. U ovim djestvima 1. i 4. bataljon izvršili su 18. i 19. januara protivnapad na svom dijelu fronta, tako da je 4. bataljon, 21. januara, zauzeo s. Poljani, a 22. januara i sela V. i M. Zdenci, dok je 1. bataljon upućen na položaje kod s. Dežanovac.

Na položaju M. i V. Zdenci 4. bataljon je bio napaden od strane neprijatelja 22. januara u 12.00 časova. Borba je trajala do 15.30 časova. Zbog nadmoćnosti neprijatelja (oko 800 do 900 Čerkeza) bataljon je odstupio na privatne položaje na zapadnoj ivici sela Poljani.

Gubici bataljona u ovoj borbi su bili: 1 poginuli i 4 ranjena borca, među kojima i komesar 1. čete Jovan Vučevac.⁴⁹

Od 22. do 27. januara 4. bataljon je držao položaj u Poljanima i Končanici, a 1. bataljon u Dežanovcu i Končanici, sprječavajući nadiranje neprijatelja prema Daruvaru i virovitičkom mostobranu i vodeći svakodnevne borbe sa manjim, uglavnom izviđačkim dijelovima.

Dvadeset četvrtog januara 2. četa 1. bataljona, na položaju u s. Duhovi, bila je napadnuta od neprijateljske

48 Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, f. 2, d. 2.

49 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24.

izvidnice (oko 30 vojnika), koja je upućena iz Antunovca. Borba je počela u 11.30 časova i trajala je 20 minuta.

Izvidnica je odbačena uz gubitke. Imala je 4 ubijena i 5 ranjenih vojnika, a zarobljeni su 1 podoficir i 2 vojnika, sa 4 puške i drugom opremom.

Svoja uporišta neprijatelj je 25. januara držao u selima: Hercegovac, Trnava i Pavlovač, odakle je upućivao patrole i izvidnice na oslobođenu teritoriju.

Neprijateljske snage iz 1. konjičke kozačke divizije (Čerkezi), iz rejona Garešnica i M. i V. Zdenci, krenule su 27. januara u napad pravcem: s. Blagorodovac, s. Dežanovac, s. Brestovac, s. Končanica i Daruvar, a 28. januara pravcem s. M. i V. Zdenci, s. Sighet, s. Končanica i Daruvar.

Cilj napada neprijatelja je bio da ovlada slobodnom teritorijom i da preko Daruvara izbije na virovitički mostobran na Dravi.

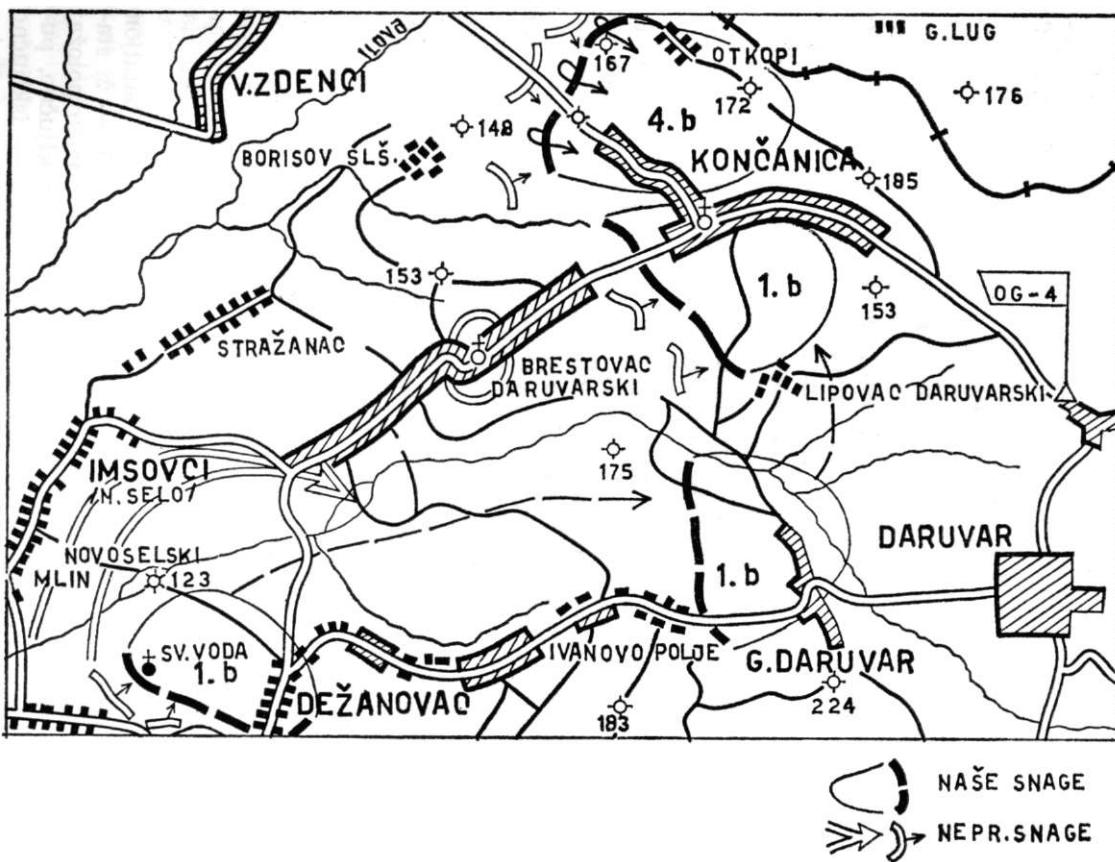
U sadejstvu sa 33. divizijom 10. korpusa NOVJ, 1. i 4. bataljon 4. brigade držali su položaje. Dežanovac — Brestovac — Končanica, sa zadatkom da spriječe prodor neprijatelju ka Daruvaru i dalje ka mostobranu na Dfavi.

Prvog dana borbi 1. bataljon je primio zadatak od štaba 33. divizije, da brani položaj na liniji: raskrsnica puta Dežanovac, Kršelovac — k. 165 — Sv. Voda (sjeveroistočno od Kršelovca) spriječi prodor neprijatelju ka Daruvaru. Lijevo od 1. bataljona nalazile su se jedinice 33. divizije.

Bataljon je primio borbu sa neprijateljem koji je nastupao iz Blagorodovca i uspio da ga zadrži na frontu. Međutim, odvojila se jedna njegova kolona iz Kršelovca i preko s. Imsovca uputila se ka Brestovcu ugrozivši bok i pozadinu 1. bataljona, pa je bataljon morao da se povuče na nove prihvratne položaje u visini s. G. Daruvar k. 181 (zaključno do puta). Bataljon je vodio borbu na ovim položajima od 10.00 do 14.00 časova.

Sjutradan su angažovani 1. i 4. bataljon; 4. bataljon je branio položaj sjeverno od Končanice k. 167 — ž. stanica, Končanica — k. 155, a 1. bataljon je posjeo položaj na lijevom krilu 4. bataljona od k. 155 — zaključno, puta koji vodi od Končanice prema Brestovcu — isključno k. 178. Na lijevom krilu bataljona nalazile su se jedinice 33. divizije.

BORBA 1 I 4. B / 4. BR. 27 I 28. OI. 1945. God. KOD S. DEZA-
NOVAC I S. KONČANICE

Borba na ovim položajima počela je na frontu 1. bataljona u 8.00 časova i trajala je do 16.00 časova, a na frontu 4. bataljona u 10.20 časova, a završila se u 16.30 časova, 28. januara.

Neprijatelj je iz M. i V. Zdenca napadao 4. bataljon nadmoćnijim snagama, sa tri pravca: prvi napadni pravac bio je u pravcu k. 167, drugi putem u pravcu k. 155, a treći u pravcu k. 148 — Borisov Salaš.

Iz Brestovca je neprijatelj napadao položaj 1. bataljona, koji ga je zaustavio. Međutim, na lijevom krilu 1. bataljona popustio je bataljon iz 33. divizije, koji je trebalo da sprječi napad neprijatelja na pravcu k. 163 — k. 178. Na taj način je 1. bataljon dobio bočnu vatru, te je uslijed toga došlo do povlačenja.

Jedinice 33. divizije, kao i 1. i 4. bataljon 4. brigade, davale su žestoki otpor uz osjetne gubitke, ali su pod pritiskom nadmoćnijeg neprijatelja morale postepeno da se povlače sa svojih položaja i istovremeno sprječavaju dalje nadiranje neprijatelja u pravcu Končanice. Tako se razvila žestoka borba za svaku kuću u samoj Končanici.

Iako je neprijatelj uspio da potisne bataljone iz Končanice ka Daruvaru, s obzirom da je bio znatno nadmoćniji, ipak su bataljoni izvršili postavljene zadatke.

Gubici bataljona su bili vrlo veliki, što govori o žestini borbe, odlučnosti i upornosti boraca i starješina da se neprijatelju sprječi prodor na slobodnu teritoriju — u Daruvar, i dalje ka mostobranu na Dravi. Gubici su bili sljedeći: poginulo je 29 boraca, među kojima komesar 2. čete 1. bataljona Josip Kriesbacher i komandiri četa iz 4. bataljona Leopold Miljevac i Nikola Stanojević.

Nestalih je bilo 14, od kojih su 10 pratili ranjenike. Oni su se kasnije vratili u bataljon, dok su 2 borca zaobljena.

Ranjenih je bilo 19, među kojima i politički komesar 4. bataljona Zvonko Jurec i ađutant 4. bataljona Petar Davidović.⁵⁰

U ovoj borbi su se istakli: komesar 1. čete 1. bataljona Marijan Barac, pomoćnik komesara 1. čete Ivica Mujić, vodnik kod teškog minobacača Nikola Savlović, referent naoružanja Božo Drglin, desetari Marijan Lučić i Ni-

50 Isto; Zbornik..., tom XII, knj. 4, d. 190.

kola Dragić, koji su i poginuli uz svoj teški mitraljez, borac Petar Car, koji je teško ranjen pri izvlačenju mrtvih drugova i komesar 2. čete Josip Kriesbacher, koji je sa 6 boraca držao vatru prilikom posljednjeg povlačenja i tom prilikom poginuo, a iz 4. bataljona, komandant bataljona Savo Grabundžija i komesar Zvonko Jurec, komandiri četa Leopold Miljevac i Nikola Stanojević, koji su u jurišu na neprijatelja poginuli, te vodnik Ivan Brkić koji je, iako ranjen, otimao Čerkezu puškomitrailjez „Šarac“. Primjere ovih boraca, kao i drugih, bilježile su i „Novine 12. udarne divizije“. U broju 33 piše:

„U barbama kod Uljanika, koje je vodila sa čerkezima IV. brigada I. bait. 2. četa iistakli su se komandir Danguzović Branko, svojim umjesnim rukovodstvom; politkom Kreabacher Joisijp, svojom naročitom hraibrošću; vodnik Sarčević Ostoj, koji je ubio 1. čerkeza —⁵¹ zarobio 1. šarac; desetar Volg Ivan, koji je pobio više čerkeza“.⁵²

U ovim dvodnevnim žestokim borbama štabovi bataljona, kao i komande četa, dosta su se dobro snalazili u rukovođenju jedinicama i upravljanju vatrom prema dobivenim usmenim zapovijestima, tj. naređenjima operativnog dijela štaba brigade.

Sadejstvo bataljona bilo je dobro, osim sa 1. bataljonom iz 33. divizije, koji je pod pritiskom nadmoćnijih snaga napustio svoj položaj, a da o tome nije na vrijeme obavijestio 1. bataljon 4. brigade, te ga je izložio bočnoj vatri.⁵²

Podvige pojedinih četa 1. bataljona, kao i pojedinaca, u toku januara 1945. bilježile su i bataljonske novine „Udarnik“. U broju 5 piše:

„17. januara Druga četa našeg bataljona, za vrijeme osiguranja ceste od bande, uhvatila je osedlanog konja, dva bandita i njihovo oružje. Dvije puške više kod nas — dva bandita manje kod njih.“

20. januara Prva četa našeg bataljona zašla je preko mosta u same položaje bande u selu Zdenci te ih iznadnom jakom vatrom raspršili. Naročito istaknut mitraljezac Hrgetić, kao i njegovi pomoćnici. On je svojim „šar-

⁵¹ Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 9; štampa,

⁵² Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 2, 3 i 4; k. 888, f. 10, d. 26.

com" zatvorio vatru neprijateljskog bunkera, dok su ostali išli naprijed.

21. januara Druga četa, pod komandom komandira Danguzovića, shvativši ozbiljno takmičenje, pošla je u selo Uljanik, gdje je napala skupinu od 30 čerkeza. Smjelim prepadom banditi su raspršeni dok ih je 15 ostalo ležati na cesti. Zarobljen konj, 3 sedla, šarac, 2 karabina. Istaknuti borci: vodnik Nosek, Arbutina, kao i Talijan Cičo... „⁵³

DRUGI I TREći BATALJON U REJONU PLETERNICE I RUŠEVA

Zadatak 3. bataljona je bio da spriječava napade neprijateljskih snaga na Požešku kotlinu sa pravca Kapela — Batrina i iz rejona sela Andrijevci, Sibinj i Brodski Stupnik. Bataljon je u to vrijeme pored aktivnih dejstava izvodio vojnu obuku, održavao političke i partijske sastanke i održavao priredbu za omladinu i građanstvo. Žnacajniji okršaj, 3. bataljon je imao 14. januara 1945. godine, kod Pleternice. U 08.45 časova bataljon se zatekao na sljedećim položajima za odbranu:

- sa 1. četom na mostu na putu Blatenica — s. Buk;
- sa 2. četom na mostu na Orljavi, Pleternica — Frkljevci, zaključno Refer most, most na Orljavi;
- sa 3. četom je osiguravao pješački most preko Orljave u Pleternici, a 1. vod je bio na prisilnom izviđanju u s. Sulkovci.

Jedna ustaško-domobranska satnija je nastupala poljskim putem ispred Frkljevca prema mostu Pleternica — Buk, a jedna bojna putem Kapela — Pleternica, putem Sulkovci — Mirkovac, k. 232 — k. 271. te k. 347 iza leđa jedinica 3. bataljona. Pred Pleternicom su se ustaško-domobranske snage razvile u streljački stroj sve do Orljave.

Prvi napad od Sulkovca je odbijen, ali su se poslije jačeg pritiska tih neprijateljskih snaga čete 3. bataljona povlačile prema Gracu. Protivnapadom ostalih dijelova 3. bataljona neprijatelj je odbijen.⁵⁴

53 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 2, d. 11: štampa.

54 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24.

ODBRANA 3. B / 4. BRAGADE KOD PLETERNICE 14. 01. 1945. G.

U svom dnevniku pomoćnik političkog komesara 3. bataljona o boravku u Pleternici je zapisao:

„Posle zauzimanja Pleternice, 3. bataljon je dobio zadatak da štiti mjesto od neprijatelja. Pokraj čestih borbi uspijevali smo često da priređujemo kratke šaljive priedbe sa igrankom za građanstvo. Ove priedbe su bile veoma uistinu i posjeta je bila dobra, bilo je pretežno omladine“.

Jedan vod se nalazio na položaju blizu crkve, dominirao je nad prilazima od Kapele i Slavonskog Broda, pa su ga često obilazili članovi štaba bataljona. Pri jednom obilasku pomoćnik komesara bataljona je riješio da porazgovara sa dva svećenika koji su stanovali blizu. Razgovor se odnosi na ponašanje naših boraca, da li im prave neke smetnje. Stariji svećenik je bio prijatan i razgovoran i nije imao nikakvih primjedbi na ponašanje boraca, dok je drugi, mladi, bio čutljiv, veoma namršten i vidjelo se — neprijateljski raspoložen prema nama. Na rastanku im je upućen poziv da uveče dodu na priedbu. Stariji svećenik je obećao da će doći, i došao je u zakazano vrijeme, pa i kasnije, za cijelo vrijeme našeg boravka u Pleternici, često je dolazio k nama na razgovor. Međutim, kada smo se povukli iz Pleternice, i kada je ponovo selo palo u ruke neprijatelju, počela je odmazda prema svima koji su bili prijateljski naklonjeni narodnooslobodilačkom pokretu. Sve simpatizere neprijatelj je strijeljao, pa je između ostalih strijeljan i stari svećenik — potkazao ga je mladi „kolega“.

Bataljon je tom prilikom imao jednog poginulog borca, 2 teže i 4 lakše ranjena, a i neprijatelj je imao oko 30 vojnika izbačenih iz stroja.

Ratni dopisnik 3. bataljona, Nikola Petrić Niko, zapisao je o ovoj borbi:

„14. januara 1945. g. zabilježili smo kao jedan nasjnasretniji dan, dok je 15. I 1945. g. bio najsretniji dan u III. bataljonu do sada. Naime toga dana su se vratili borci III. bataljona.

...Zadatak je bio... patrola u selo Sulkovce. Politički komesar I. čete HUM JOSIP, vodio je jednu desetinu kao vođa patrole.

Kolona po jedan sa odgovarajućim odstojanjem, kretala se prema Kapeli kroz Sulkovce. Odjednom je naišla banditska patrola.

Imao je borce, taji nisu znali što je strah, i koji se nisu plašili smrti pogledati u oči. Tu je bio i naš najbolji šardžija Bratko Kuzma Valjajev.

... Juriš je dakako potpuno uspio. Banda je bila rastjerana. Kuzanin šarac nosio je svakom banditu smrt koji god mu je video cjev.

Naša patrola je otkrivena, juriš je izvršen, mora se povući. Na povratku siretoše jedan vod iz komande mjesta, kojli im je išao u pomoć, jer se mislilo da su izgubljeni, i sada pojačani umjesto da se vrate oni podoše opet naprijed željni da pokažu ustaškoj bandi što su borci mlade IV. Brigade.

Nisu morali dugo da traže bandu, jer je banda već po svuda bila.

Prođe im kroz glavu misao... opkoljeni!...

Bande su već dosta potukli, a sada je već bilo krajnje vrijeme da se povuku, ali kuda???

Podu na jednu stranu... Banda!

Podu na drugu stranu... Banda! i opet banda... na sve strane samo banda!!

Obruč se siteže sa svih strana. Pomoć ne može stići ni od kuda, jer se za ovu hrabru malu grupicu ne zna ništa, a borbe se vode u samoj Pleternici. Bataljon se povukao iz Pleternice nakon dugočasne borbe, a svi naši hrabri drugovi se nalaze sami u šumi majci svojoj opkoljeni bandom...

Prošla je cijela noć u iščekivanju. Slabo je koji borac, a i rukovodioci pogotovo, spavali, jer je svako mislio na svoje drugeve za koje nitko nije znao da li su živi ili mrtvi, ili pak u kakvom se položaju nalaze.

Svanjiva jutro! Još se očekuje njihov povratak. Već svi gube nadu, da će se ova mala ali hrabra patrola vratiti, u sastav svoga bataljona... Ništa...

Nema mnogo čekanja! Moramo se probiti! Sa prvim mramom naši hrabri borce su izvršili herojski podvig probivši obruč bande i ipovukoše se do Jakšića gde dočekaju jutro i odmorni, osvanuće kao duhovi u Štabu bataljona.

Bratko Valjajev sjedi, pomalo se krijepe i priča kako je njegov najverniji drug „Šarac“ sijao ustaškoj bandi smrt"...

I 23/24. januara dvije čete 3. bataljona bile su u akciji na neprijateljsko uporište u Zagrdju. Tom prilikom su uhvatili tri ustaše, zarobili 1 pušku, dvogled i druge opreme.

Cijelog dana i noći 27. januara neprijatelj je napadao na položaje 3. bataljona, no uvijek je bio odbijen. Druga četa ovog bataljona je u toku noći vodila borbu u SI. Sulkovci i ubila 9 neprijateljskih vojnika, 1 ranila i zarobila 2 podoficira, bez vlastitih gubitaka.

Za to vrijeme 2. bataljon je vršio obezbjedenje u rejonu Paka i Savskog Dola i tt 296 sa pravca Đakovo — Ruševo — Pleternica i G. Slatnik — Đedina Rijeka. Pored toga, ovaj bataljon je sa narodom mobilisanim iz Pleternice, Čaglina i Požege prekopavao put na pravcu Savski Dol — Paka, a u slobodno vrijeme izvodio obuku (vojnu i političku) i održavao vojničke i političke sastanke.

Ovaj bataljon je bio nešto oslabljen. Na spisku je imao 225 boraca (24 oficira, 6 podoficira i 195 boraca), a na licu mjesta svega 164 (21 oficira, 4 podoficira i 138 boraca), jer je dio boraca bio prekomandovan u artiljeriju. S druge strane, u novembru i decembru 1944., za vrijeme borbi kod Piškorevaca, N. Breznice i Pleternice, bataljon je imao osjetne gubitke.

Stab 4. brigade je u Ruševu planirao za 28/29. januar napad na uporišta Zagrdje, Bučje i Drenovac (Brodski), južno od Pleternice, sa 2. i 3. bataljonom i Diljskim NOP odredom. Od napada se moralno odustati, jer je štab 12. udarne divizije, u 18.30 časova 28. januara, telefonski naredio da štab brigade sa 2. bataljonom i pomoćnim četama odmah krene iz Ruševa za Daruvar u sastav Operativnog štaba i 1. i 4. bataljona.⁵⁶

Pokret je izvršen iz Ruševa u 21.00 čas 28. januara, a u Pleternicu se stiglo 29. januara u 04.00 časa. Zatim je pokret nastavljen u 06.00 časova za s. Brestovac, gdje je bio odmor. Put je nastavljen u 14.00 časova za s. Kamensko, odakle se vozom krenulo za Pakrac, gdje je transport stigao u 21.30 časova. U Pakracu se večeralo, prenoćilo i 30. januara u 10.00 časova krenulo, vozom za Daruvar, gdje je transport stigao u 14.30 časova, iskrcao se i kolona je krenula za Ivanovo Polje, gdje se nalazio Operativni štab brigade i 1. i 4. bataljona. U Ivanovo Polje kolona je stigla u 20.30 časova 30. januara, pa je tamo prenoćila i sljedećeg dana, 31. januara, odmarala od borbi i napornog puta dugog preko 100 kilometara.

Konačno se 4. brigada (bez 3. bataljona, koji je zadržan u Pleternici sa istim zadatkom) prikupila u rejonu Daruvara gdje je raspoređena: štab brigade, pomoćne će-

⁵⁶ Arhiv VII, a. NOP, k. 886, f. 1, d. 8; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 27.

te i 2. i 4. bataljon ostali su u Ivanovom Polju, dok je 1. bataljon bio u Daruvarskom Brestovcu.

Za brigadu su to bila vrlo složena dejstva sa otežanim komandovanjem jedinicama. Ona je u vremenu od 7. do 30. januara dejstvovala na tri pravca međusobno ekscentrično udaljena, što je zahtjevalo veliku inicijativu i sposobnosti štabova bataljona, jer su oni najčešće dejstvovali samostalno, štiteći slobodnu teritoriju i stanovništvo, nanoseći neprijatelju velike gubitke i stvarajući kod njega zabunu o grupisanju snaga.⁵⁷

Bataljoni su kod Daruvara svakodnevno vodili borbu, jer su od Bjelovara i drugih garnizona jedna ili dvije čerkeske pukovnije stalno pokušavale da napadnu njihove položaje. Čerkeske izvidnice bataljoni 4. brigade dočekali su vatrom i uništavali. U cjelini se može reći da su januarske borbe bile svakodnevne. Bataljoni brigade su pokazali visoku stručnu osposobljenost za brzo manevriranje svojim četama, izbjegavajući uništavajuće udare neprijatelja i zabacivanje iza leđa neprijatelju, odnosno stavljujući se uvijek neprijatelju na čelo prodora, kako ne bi ušao u naše gradove i slobodnu teritoriju. Borci su imali vrlo visok moral, jer se sa njima radilo u svakoj prilici: izvodena je vojno-stručna i ideološko-politička nastava, držali su se vojnički i politički sastanci, sastanci organizacija KPJ i SKOJ-a, na kojima su analizirani nedostaci i propusti i ukazivano kako bolje raditi u narednim akcijama i borbama.

Za sve što je 4. brigada postigla veliku zaslugu imali su članovi KP i SKOJ-a. Partijski organizacioni sekretar najduže je bio Stanko Obradović. On se najviše starao o političkoj situaciji, organizacionom stanju partijskih biroa i celija, kao i o kulturno-prosvjetnom i vojnem radu. U decembru 1944. godine u 4. brigadi je bilo 5 bataljonskih biroa i 28 partijskih celija u kojima je radio 161 član KP. Iz prezentiranog pregleda se vidi organizaciona struktura, socijalni i nacionalni sastav članova partije u brigadi:

⁵⁷ Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 2, 3 i 4; k. 888, f. 10, d. 26.

J E D I N I C A		4 brig.
Broj čl. div. komiteta		1
Broj bataljonskih biroa		5
Broj članova bat. biroa		31
Broj četnih čelija		21
Broj štabnih čelija		6
Broj ostalih čelija		1
Broj svih čelija		28
Broj ofic. i komesara članova Partije		66
Broj podoficira članova Partije		50
Broj partizana članova Partije		40
Broj žena članova Partije		4
Broj svih članova Partije		161
Socijalni sastav	Radnika	64
	Seljaka	63
	Obrtnika	10
	Nameštenika	10
	Intelektualaca	14
	Hrvati	75
a	Srbi	72
Ø ^{TM} in	Ostale nacije	14
£ ^M	Broj kandidata	27

Za članove SKOJ-a nema takvog pregleda, ali se zna da je u brigadi početkom 1945. bilo 167 članova. Međutim, brojno stanje i jednih i drugih stalno se menjalo. Iz tabele br. 1. vidi se brojno stanje u martu a iz tabele br. 2 u aprilu 1945. godine.

Prvi mjesec 1945. godine bio je takmičarski za sve jedinice 6. udarnog korpusa NOVJ. Takmičenje se odvijalo pod parolom: „Natječemo se za oslobođenje Slavonije“. Ti rezultati, od 1. januara do 1. februara 1945. objavljeni su u „Novinama 12. Udarne divizije“ broj 35—36.⁵⁸

58 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 10—13: štampa.

Tabela 1.

JEDINICA										Socijalni sastav										Nacionalni sastav					
Broj članova diviz. kom.										Broj članova batalj. kom.										Broj Srba					
Broj bataljonskih biroa										Broj bataljonskih biroa										Broj Ostale nacije					
Broj članova batalj. biroa										Broj članova batalj. biroa										Broj Broj kandidata					
Broj četnih čelija										Broj četnih čelija															
Broj štabnih čelija										Broj štabnih čelija															
Broj ostalih čelija										Broj ostalih čelija															
Broj svih čelija										Broj svih čelija															
Broj oficira i komesara										Broj oficira i komesara															
članova Partije										članova Partije															
Broj podoficira										Broj podoficira															
članova Partije										članova Partije															
Broj partizana										Broj partizana															
članova Partije										članova Partije															
Broj žena članova Partije										Broj žena članova Partije															
Broj svih članova Partije										Broj svih članova Partije															
Radnik										Radnik															
Seljaka										Seljaka															
Obrotnika										Obrotnika															
Namještenika										Namještenika															
Intelektualaca										Intelektualaca															
Oficira i podoficira										Oficira i podoficira															
Hrvata										Hrvata															
Srba										Srba															
Ostale nacije										Ostale nacije															
Broj kandidata										Broj kandidata															

Tabela br. 1

Štab

Brigade:	1	1	1	1	8	2	10	1	2	3	2	2	1	8	1	Prištabna							
1. bataljon	1	7	4	1	5	19	21	11	2	51	16	29	5	1	21	28	2	7	ćelija iska-				
2. bataljon	1	7	4	1	5	21	2	8	1	32	10	15	5	2	17	14	1	10	zana u po-				
3. bataljon	1	7	4	1	5	12	14	20		46	22	21	1	2	23	21	2	6	moćnim je-				
4. bataljon	1	7	4	1	5	13	12	5	1	30	6	15	3	3	3	12	13	5	2 dlinicama 2				
Pomoćne																				žene podo-			
jedinice																				ficiri i žena			
Ukupno:	1	4	28	19	5	2	26	87	58	52	7	201	63	96	14	11	15	2	86	98	17	28	podoficir

Tabela 2.

JEDINICA										Socijalni sastav										Nacionalni sastav					
Broj članova diviz. kom.										Broj članova batalj. kom.										Broj Srba					
Broj bataljonskih biroa										Broj bataljonskih biroa										Broj Ostale nacije					
Broj članova batalj. biroa										Broj članova batalj. biroa										Broj Broj kandidata					
Broj četnih čelija										Broj četnih čelija															
Broj štabnih čelija										Broj štabnih čelija															
Broj ostalih čelija										Broj ostalih čelija															
Broj svih čelija										Broj svih čelija															
Broj oficira i komesara										Broj oficira i komesara															
članova Partije										članova Partije															
Broj podoficira										Broj podoficira															
članova Partije										članova Partije															
Broj partizana										Broj partizana															
članova Partije										članova Partije															
Broj žena članova Partije										Broj žena članova Partije															
Broj svih članova Partije										Broj svih članova Partije															
Radnik										Radnik															
Seljaka										Seljaka															
Obrotnika										Obrotnika															
Namještenika										Namještenika															
Intelektualaca										Intelektualaca															
Oficira i podoficira										Oficira i podoficira															
Hrvata										Hrvata															
Srba										Srba															
Ostale nacije										Ostale nacije															
Broj kandidata										Broj kandidata															

Tabela br. 2

Štab

Brigade:	1	1	1	1	6	1	3	—	10	—	1	4	1	2	2	2	6	2	1	ćelija iska-			
1. bataljon	1	7	4	1	—	5	19	12	12	1	44	10	24	8	—	2	—	17	20	7	7 zana u po-		
2. bataljon	1	3	4	1	1	6	15	15	5	—	35	9	14	4	3	5	—	19	13	3	7 moćnim je-		
3. bataljon	1	7	4	1	1	6	17	17	17	3	51	24	22	—	1	4	—	26	15	10	8 dlinicama 2		
Pomoćne						3	—	2	5	20	18	13	3	51	23	17	5	4	2	—	29	18	4
jedinice																					žene podo-		
Ukupno:	1	3	17	15	4	4	23	77	63	51	7	191	66	78	21	9	15	2	93	72	26	23	ficiri i žena
Pored ovog 191 člana partije u aprilu 1945. u brigadi je bilo 39 kandidata za prijem u partiju ⁵⁹																							

59 Antun Miletić..., n. č., str. 193—194.

Četvrta brigada, u tom periodu postigla je sljedeće rezultate: ubijena su 4 neprijateljska oficira i 769 podoficira i vojnika, a zarobljeno je 16 vojnika. Zaplijenjen je 1 šarac, 1 šmajser, 4 puškomitraljeza, 4 t. mitraljeza, 3 laka mitraljeza, 4 laka bacača, 54 puške, 1 ruč. bomba, 84.700 p. metaka, 2 konja, a oštećena 4 kamiona. Izdana su 33 broja i 61 zidne novine. Održano je 368 sastanaka, 5 usmjenih novina i 16 priredaba.

BORBE U DARUVARSKOJ KOTLINI

Nagli porast i jačanje oružanih snaga NOVJ krajem 1944. i početkom 1945. godine, posebno poslije oslobođenja Srbije, Makedonije, Crne Gore, Sandžaka i drugih dijelova zemlje, uticali su da Vrhovni štab, pred početak druge etape završnih operacija za oslobođenje Jugoslavije, doneše odluku o reorganizaciji NOVJ. Naredbom od 1. januara 1945. formirane su Prva, Druga i Treća armija. Time su stvoreni povoljni uslovi da sa fronta koji su zaposjeli armije JA — na liniji od Drave do Jadranskog mora — pređu u konačno slamanje neprijatelja. Naspram ovog fronta stajale su snage njemačke grupe armija „E”, pod komandom general-pukovnika Aleksandra Lera, i mnoge kolaboracionističke formacije. Međutim, i u pozadini snaga 3. armije dejstvovao je 6. i 10. korpus Jugoslovenske armije.

Ove snage su u operativnom pogledu bile potčinjene 3. Armiji. Šesti udarni korpus je u svom sastavu imao 12. i 40. diviziju, Istočnu grupu NOP odreda i Posavski NOP odred. Ukupno, oko 15.000 boraca pod oružjem. Južno od Drave, više od polovine Slavonije bilo je oslobođeno i posjednuto od 3. armije. Ključ te oslobođene teritorije početkom februara 1945. bio je tzv. virovitički mostobran, na kojem je bilo angažovano 7 divizija 6. 10. i 12. korpusa.

Njemačka Vrhovna komanda je donijela odluku da početkom februara 1945. izvede operaciju pod šifrom „Vukodlak“ (Wekvoolf), sa ciljem da likvidira virovitički mostobran i uspostavi jedinstveni front na Dravi. Operacija je počela 6. februara i Nijemci su za nju angažovali snage 69. i 91. armijskog korpusa. Njemački 91. korpus je

u svom sastavu imao borbenu grupu „Fišer”, 297. pešadijsku, 7. SS diviziju „Princ Eugen” i Policijsku diviziju „Stefani” — ukupno oko 30.000 vojnika, dok je 69. korpus angažovao 1. kozačku, 1. ustaško-domobransku i 7. ustaško-domobransku gorsku diviziju i Jurišnu brigadu „Jugostok” — ukupno oko 30.000 vojnika.

Četrdeseta divizija 6. udarnog korpusa sa 4. brigadom (bez 3. bataljona) bila je raspoređena za odbranu slobodne teritorije sa težištem na pravcima Grubišno Polje ka Virovitici i Daruvaru i od Banove Jaruge ka Pakracu. Borbe su trajale sve do 10. februara kad su Nijemci ovladali virovitičkim mostobranom.⁶⁰

No, 4. brigada je februara nastavila borbena dejstva pod povoljnijim uslovima, jer je bila prikupljena, a u njen sastav je, nešto kasnije, ušao i 3. bataljon iz Pleternice, tako da je poslije mjesec dana napokon bila kompletan.

Već 31. januara je štab 12. udarne divizije telefonom naredio štabu 4. brigade da sa bataljonima kreće u pravcu s. Uljanika, ukoliko tamo nema neprijatelja.

Pokret je izvršen u 14.00 časova. Pošto nije bilo neprijatelja, bataljoni su posjeli položaje: 1. bataljon u selu Duhovi, sa pravcem izviđanja ka selu Antunovac; 2. bataljon u selu Uljanik sa pravcem izviđanja ka selu Hrastovac; 3. bataljon i dalje na položaju kod Pleternice; 4. bataljon u selu Uljanik sa pravcem izviđanja ka selu Sokolovac; štab brigade sa prištapskim jedinicama bio je u selu Uljaniku.

Prvog februara 1945. bataljoni su izvodili uređenje položaja i vršili izviđanje na datim pravcima.

U 3. bataljonu, u Pleternici, vodnici, delegati i desetari izvodili su taktičku vežbu pod rukovodstvom komandanta bataljona Martina Miroslavljevića.

Istoga dana u 10.00 časova stigao je komandant divizije major Đuro Dulić i izvršio pregled položaja bataljona i održao sastanak sa štabom brigade.

60 Zbornik..., tom V, knj. 36, d. 54, 61, 65, 68, 69, 79, 86, 111, 117 i 126; knj. 37, d. 12, 15, 17, 29, 31, 37, 38, 39, 56, 60, 63, 65, 67, 72, 89, 95, 97, 100, 109, 119, 121, 129 i 130; Ljubivoje Pajović, Dušan Uzelac, Milovan Dželevdžić..., n. d., str. 142—146 i 201—206; Virovitički mostobran, Leksikon: Narodnooslobodilački rat i revolucija u Jugoslaviji 1941—1945..., n. d. str. 1185—1186.

Već u 18.00 časova izdata je operativna zapovijest štaba brigade po kojoj je 2. bataljon (ojačan sa jednim vodom iz 4. bataljona) postavio zasjedu radi osiguranja sa pravca Garešnica — s. Kajgana. Istovremeno je 12. proleterska brigada, u toku noći 1/2. februara, izvršila napad na neprijateljsko uporište u Kajgani. Ovaj bataljon je postavio zasjedu na liniji k. 133 ispod k. 113, preko puta koji vodi iz Garešnice ka Kajgani, te do mлина na r. Ilovi. Položaj je zaposjeo u 00.30 časova i držao sve do 06.00. a zatim se povukao u Hrastovac, gdje je zaposjeo dobivene položaje, koje je držao do 3. februara, kada se povukao iz Hrastovca na svoje prijašnje položaje.⁶¹

Dok je 12. proleterska brigada izvodila napad na Kajganu, jedna četa 4. bataljona, ojačana teškim bacačem, vršila je fingirani napad na neprijateljsko uporište u Garešnici, ali se povukla u sastav bataljona, jer je neprijatelj u toku noći napustio Kajganu pri naletu 12. proleterske brigade.

Iz izvještaja 2. bataljona saznalo se da se u Garešnici nalazi oko 1.500, u Ciglenici 600, a u Humskoj oko 1.500 neprijateljskih vojnika, uglavnom Čerkeza, iz 1. kozačke divizije.

Stab brigade se 4. februara premjestio u s. Blagorodovac, a 1. bataljon je izvršio pokret iz Duhova u Uljanik, na već ranije uređene položaje 2. bataljona. Toga dana brigada je dobila zadatak da napadne i zaposjedne s. Ždenčac i da održi Hrastovac.

Četvrti bataljon je dobio zadatak da napadne, a ujedno i da zaposjedne Ždenčac, a 2. bataljon, koji se nalazio u Hrastovcu, da ga brani.

Po dolasku u Ždenčac, 4. bataljon je stupio u borbu sa neprijateljem, a desno od njega borio se 2. bataljon 12. proleterske brigade u uporištu Hercegovac. Drugi bataljon, koji se nalazio u Hrastovcu, primio je borbu po nailasku neprijatelja iz uporišta Garešnica. Prvi bataljon se nalazio u Duhovima braneći prilaz neprijatelju iz Antunovca, ali nije napadnut od strane neprijatelja, te nije učestvovao u borbi.

Zbog jačine neprijatelja koji se nalazio u Ždenčacu, 4. bataljon nije mogao po dobijenom naređenju da zapo-

61 Arhiv VII, a. NOP, k. 888, f. 8. id. 32, 34, 36 i 37.

sjedne položaj, kao ni 2. bataljon, koji je imao zadat�ak da brani pristup neprijatelju u Hrastovac.

Drugi bataljon je počeo borbu u 06.30, a završio u 10.00 časova, a 4. bataljon 4. februara u 05.00 časova, a završio je u 08.00 časova.

Četvrti bataljon je u svom nastupu ka neprijatelju, koji se nalazio u Zdenčacu, počeo i razvijao borbu dosta dobro, dok neprijatelj nije nastupio iz uporišta Garešnica i počeo da napada bataljon, primoravši ga da se povuče sa prvih na druge položaje. I 2. bataljon je davao otpor neprijatelju koji je nastupao iz uporišta Garešnica, ali se pred jačim snagama i on morao povući. Borba se vodila na sektoru ovih bataljona, a završena je po odstupanju 4. bataljona na k. 124, dok se 2. bataljon nakon upada i povlačenja neprijatelja iz sela Hrastovac, u isto povratio.⁶²

Načelnik štaba 4. brigade Franjo Sljivarić u ocjeni o tim borbama piše:

„Prema dobivenim narednjima, zadat�ak kao i postavljeni ciljevi nisu u potpunosti izvršeni, s tim što se neprijatelj sa većim snagama nalazio u s. Zdenčac, a napad neprijatelja na s. Hrastovac je bio sa većim snagama... U ovoj borbi naročito se istakao mitraljezac Damir Raskn, kao i posluga teškog bacača iz 2. bataljona”⁶³.

Istoga dana štab brigade je izdao zapovijest za dala deјstva bataljona u noći 4/5. februara, kao i za zaposjedanje položaja narednog dana. Prema toj zapovijesti izvršene su izmjene u borbenom poretku brigade u odbrani, i to: pomoćna četa je iz Uljanika premještena u s. Blagorodovac (zapadni dio sela), gdje je vršila inžinjerijsko uređenje položaja i obezbjedivala štab brigade; 1. bataljon je iz Uljanika uputio zasjedu u s. Marino Selo i s. Duhovi; 2. bataljon, pošto je protivnapadom protjerao neprijatelja, nalazio se i dalje na položaju u Hrastovcu i vršio utvrđivanje položaja; 3. bataljon je bio na položaju kod Pleternice, i tada je primio telefonsko naređenje štaba 12. udarne divizije da 6. februara, ujutro, kreće u sastav brigade u Dežanovce; 4. bataljon se nalazio u Blagorodovcu, izuzev jedne čete koja je bila u zasjedi u s. Bre-

62 Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 11.

63 Antun Miletić..., n. č., str. 186.

kinjska, radi eventualnog sačekivanja neprijatelja sa pravca sela Gaj — Brekinjska — Govede Polje.

Neprijateljske snage iz Garešnice, Međurića i Poljana, u jačini oko jednog puka iz 1. kozačke divizije, vršile su napade na položaje 4. i 12. proleterske brigade.

Iako su jedinice ove brigade bile stalno na položaju, vodile borbe i fizički se iscrpljavale, ipak je moralno-političko i zdravstveno stanje bilo dobro.⁶⁴

Već sutradan izvršena je promjena položaja — bataljona brigade: štab brigade se sa pomoćnim četama premjestio iz s. Blagorodovca u s. Petranici; 1. bataljon se u toku dana postepeno pomjerao iz Uljanika u G. Uljanik, ostavivši jednu četu na položaju, a zatim je u 23. časa izvršio pokret za Imsovce; 2. bataljon je (u 13.00 časova) iz Hrastovca izvršio pokret za Blagorodovac, a u 23.00 časa iz Blagorodovca na položaje: Krštelovac — Imsovci — Stražanac; 4. bataljon je u 12.00 časova iz Blagorodovca izvršio pokret prema s. Sokolovcu sa zadatkom da smijeni dijelove 12. proleterske brigade na tim položajima, posjedne položaje prema s. Tomošica, porušio mostove na Ilovi i spriječi nadiranje neprijatelja preko Sokolovca na slobodnu teritoriju. Prva i 2. četa ovog bataljona vodile su borbu sa Čerkezima i tom prilikom je poginuo 1, a 3 borca su ranjena. Već u 24.00 časa bataljon je krenuo sa svojih položaja na nove položaje: Krštelovac — Imsovci — Stražanac. Za to vrijeme 3. bataljon se nalazio u pokretu prema Jakšiću i Kuštrevcu.

No 7. februara izvršeno je rokiranje brigade i to: štab brigade (sa pomoćnim četama) u Brestovcu; 1. bataljon na položaju Imsovci; 2. bataljon na položaju kod Stražanca. U 14.00 časova neprijatelj je napadao na položaje bataljona od Imsovca, ali je odbijen. Komandant bataljona sa 1. četom imao je zadatak da poruši mostove preko rijeka Illove i Toplice; 3. bataljon se nalazio u Kutjevu, gdje je 1. četa držala položaj, dok su ostale čete imale druge zadatke i upućivale patrole u pravcu s. Duzlaka i s. Orahovice; 4. bataljon na položaju: Stražanac — Borisov Salaš. Dodira sa neprijateljem nije imao.

U 14.45 časova uslijedilo je novo naređenje: 1. bataljon da zaposjedne položaje u južnom dijelu Brestovca,

64 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 1, d. 9; k. 888, f. 8, d. 35 i 39.

prema Novoselskom brdu (tt 182) — k. 148 (Gaj); 2. bataljon pokraj šume k. 153 — sjeverni dio s. Stražanaca, do k. 148.

Već u 17.00 časova štab 12. divizije telefonski je nadio da 4. brigada sa svim jedinicama krene sa dosadašnjih položaja na željezničku stanicu Daruvar, gdje će primiti pismenu zapovijest za dalje angažovanje.⁶⁵

Bataljonima je izdato pismeno i usmeno naređenje i pokret je izvršen iz Brestovca za Daruvar u 19.00 časova, a u Daruvar su stigli u 23.30 časova.

U Daruvaru je primljena pismena zapovijest da 4. brigada krene u pravcu Đulovca, te da zaposjedne položaje u s. Lisičine, put lijevo i desno iza mosta ispred s. Huma, prema Voćinu i s. Popovac.

Stab brigade je sa tri bataljona krenuo vozom iz Daruvara za Đulovac, gdje je stigao 8. februara u 01.30 časova.

Komora brigade i bataljonske komore krenule su putem od Daruvara prema Đulovcu.

Po dolasku u Đulovac, sada Miokovićevo, iskrcavanju i odmoru, brigada je u 06.00 časova, 8. februara, izvršila pokret za Lisičinu i zaposjela položaje na liniji: k. 150 (južno 2 km od s. Hum) — zapadni dio Lisičina — k. 203 — raskrsnica puteva k. 324 — s. Kuzma — k. 422, sa zadatkom spriječavanja prodora neprijateljskih snaga i ovlađivanja komunikacijama Voćin — Hum — Pivnice — Suhopolje i Đulovac — Pivnice — Suhopolje.

Neprijateljske snage su prodorom obroncima od Papuka prema Voćinu, zauzele Voćin i krenule ka Humu i Lisičinama. Bataljoni su se tada našli na sljedećim položajima: 1. bataljon je zaposjeo komunikaciju Hum — Voćin u rejonu k. 150 — zapadno putem do Lisičina. Bataljon je odmah po stizanju na položaj vodio borbu sa neprijateljem koji je nadirao od Voćina; 2. bataljon je zaposjeo položaj: Lisičina (k. 203) — raskrsnica puteva — k. 324. U Lisičinama je bataljon vodio borbu sa neprijateljem koji je nadirao od Voćina. Bataljon se povukao u s. St. Kričavaju da spriječi prodor neprijatelja iz s. Pivnica za Đulovac dolinom rijeke Breznice; 4. bataljon je zaposjeo položaj na liniji: 422 — Bilo, te raskrsnicu puteva sjeverno

65 Arhiv VII, a. NOP, lk. 888, f. 8, d. 39.

od s. Kuzmina — isključno k. 324. Pošto neprijatelj nije naišao, povukao se prema s. N. Krivaj, gdje su se nalazile pomoćne čete i komora.⁶⁶

Brojno stanje brigade bilo je tada 860 boraca, bez 3. bataljona koji je imao 302 borca.

Osmog februara je 3. bataljon bio u pokretu pravcem Kutjevo — Vetovo — Kaptol — Velika, a zatim natrag u Kutjevo. Prema naređenju štaba 2. brigade NOH i štaba 6. korpusa, bataljon je i dalje bio pod komandom 2. brigade narodne odbrane.

Istoga dana, u 19.00 časova, štab 12. udarne divizije naredio je zaposijedanje novih položaja, i bataljoni su 9. februara zaposjeli sljedeće položaje: 1. bataljon je bio na položaju između Stare i Nove Krivaje — k. 270. U 16.00 časova neprijatelj je napao položaje bataljona i borba je trajala sve do 21.00 čas, kada se bataljon povukao na novi položaj kod Nove Krivaje; 2. bataljon se nalazio na položaju kod St. Krivaje na lijevom krilu do puta Pivnica — Đulovac. Istoga dana bataljon je vodi borbu na putu Pivnica — Đulovac; 4. bataljon se nalazio na položaju: Kućine — k. 212 — k. 326. Do dodira sa neprijateljem nije došlo; štab brigade se nalazio u Novoj Krivaji, a pomoćne čete brigade sa komorama u s. D. Borci.

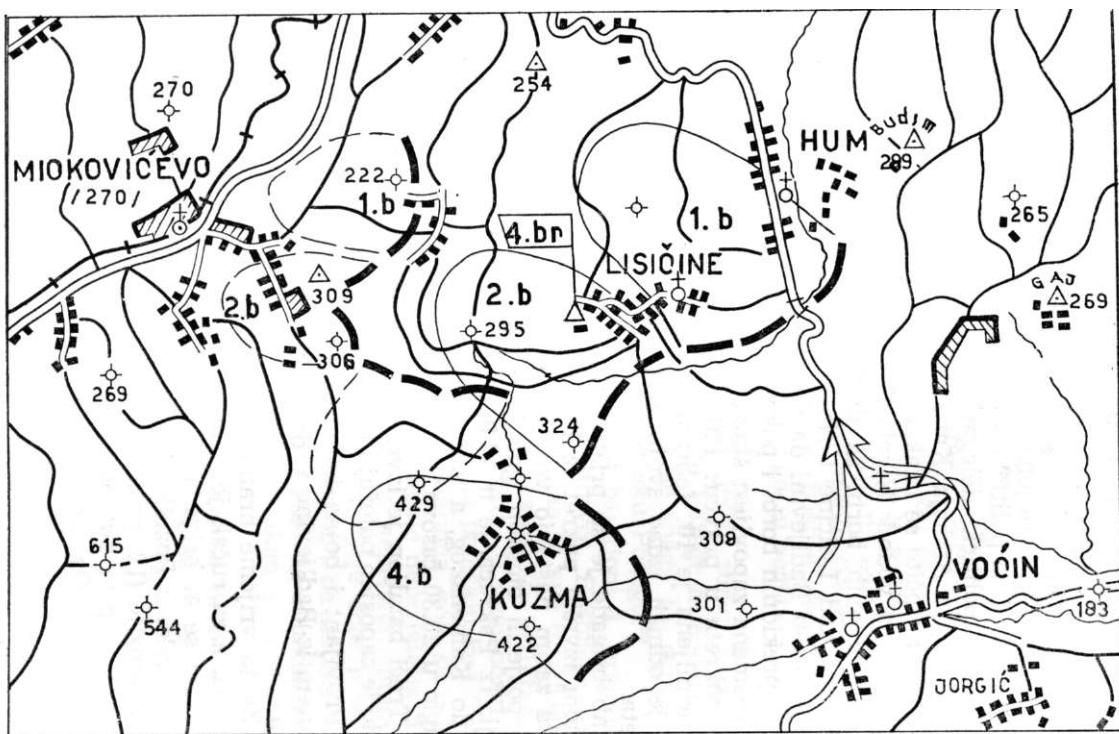
U ovim dvodnevnim borbama, 8 i 9. februara, bataljoni koji su se nalazili na položajima Kuzma — Lisičine, te se vezali sa putem između Voćina i Huma u pravcu k. 150, bili su nakon jačeg pritiska neprijatelja odbaćeni i povukli su se na položaje u visini Nove Krivaje. Iste položaje zauzeli su u noći 8/9. februara, gdje su u toku dana vodili borbu sa neprijateljem koji je nastupao od Klise u pravcu Nove Krivaje.

Na istim položajima je završena borba i primljeno naređenje da brigada u toku noći, tj. u 24.00 časa 9. februara, izvrši pokret u pravcu Badljevine.

U ovim borbama zadaci, kao i ciljevi, nisu u potpunosti postignuti, jer je neprijatelj u pravcu položaja brigade nastupao sa mnogo jačim snagama.

66 Arhiv VII, a. NOP, ik. 887, f. 1, d. 25; f. 2, d. 7; f. 4, d. 2; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 39.

ODBRANA 4. BR. (3. B) 8 I 9. 02. 1945. Goid. KOD S. LISIČINE

NAŠE SNAGE
NEPR. SNAGE

Gubici neprijatelja u ljudstvu bili su sljedeći: 77 ubijenih i oko 90 ranjenih.

Gubici brigade bili su: 5 poginulih, među kojima i komandir čete 2. bataljona Nikola Solaja; ranjenih je bilo 9, među kojima politički komesar čete 2. bataljona Ivan Čukunović i politički delegati četa iz istog bataljona Josip Smiljanić i Andrija Kati, dok je nestalih bilo 13. U ovoj borbi naročito se istakao nišandžija teškog mitraljeza iz 2. bataljona vodnik Nikola Baričević.⁶⁷

Poslije ovih borbi sa dijelovima 7. SS divizije na položajima kod Lisičine i Nove i Stare Krivaje, brigada se smjestila u Badljevini da se odmori i sredi poslije teških i neprekidnih borbi i pokreta.

Pismena zapovijest štaba 12. udarne divizije za izvršenje pokreta u pravcu: Pakrac — Kamenska — Orljavac, primljena je 10. februara u 16.20 časova. Stab brigade je odmah izdao svoju zapovijest za izvršenje ovog pokreta.

Stab brigade je sa prištapskim četama i 1., 2. i 4. bataljonom izvršio pokret iz Badljevine do željezničke stanice, a zatim nastavio vozom do Pakraca. U Pakracu su borci posjetili bioskop, gde je prikazivan film o Crvenoj armiji. Iz Pakraca je u 14.00 časova, izvršen pokret vozom do Kamenskog, a zatim pješke za s. Orljavac, gdje se stiglo u 20.30 časova.

Treći bataljon je izvršio pokret iz Vetova u s. Kapitol gde je zaposjeo položaj i upućivao patrole radi izviđanja.

Provijant i bojna komora bataljona izvršili su pokret putem iz Badljevine za Orljavac, gdje su stigli u 16.00 časova.

Za to vrijeme hrana je za dva obroka dijeljena na kazanima, a za ručak je dobijena suva hrana.⁶⁸

Tako se 4. brigada do 12. februara 1945. prebacila iz Daruvarske u Požešku kotlinu, kao i ostale jedinice 12. udarne divizije (12. proleterska i Čehoslovačka NO brigada). Tada su prvi put poslije dvomjesečnih borbi brigade divizije (izuzev Osječke NOU brigade) bile na okupu.

⁶⁷ Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 8; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 26.

⁶⁸ Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24: Operativni dnevnik 4. brigade.

BORBE U POŽEŠKOJ KOTLINI, PAPUKU I KRNDIJI

Stab 4. brigade sa pomoćnim četama i 1., 2. i 3. bataljonom izvršio je pokret iz Orljavca u 08.00 časova 12. februara, u pravcu sela Lučici, Toranj i Biškupci. Raspored je, prema zapovijesti štaba 4. brigade, bio sledeći: stab brigade sa pomoćnim četama u Biškupcima; 1. bataljon u Tornju, gdje je preuzeo položaj od jednog bataljona brigade NOH (jedna četa je bila u s. Oljasima, dve u Tornju, a jedan vod prema Krivaji, na putu); 2. bataljon u Biškupcima; 3. bataljon u s. Kaptolu (12 km istočno od Biškupaca i noći 11/12. februara, poslije akcije u s. Alihovci, izvršio je pokret u s. Draga, u sastav brigade); 4. bataljon u Lučinci.

Već sjutradan, 13. februara, jedan zdrug 7. ustaško-domobranske divizije iz Slavonske Požege htjeo se probiti do s. Kamenske, ali su ga dočekale snage 12.⁶⁹ proleterske brigade i odbacile nazad u Slavonsku Požegu.

U toj borbi učestvovali su i bataljoni 4. brigade na položajima kod Tornja i Aleksandrovca. Borba je počela u 09.00 časova, 13. februara, i trajala je sve do 15.00 časova. Neprijatelj je odbijen nazad, uz osjetne gubitke, dok je brigada imala 3 lakše ranjena borca. U ovoj borbi učestvovao je 1. bataljon, koji je bio na položaju kod Tornja i Aleksandrovca i dvije čete iz 3. bataljona, koje su u 10.00 časova iz rejona južno od Drage napale neprijatelja u desni bok, što je mnogo doprinijelo da neprijatelj bude odbijen. U 15.00 časova upućene su i dvije čete iz 4. bataljona pravcem Lučinci — Skenderovci, da napadnu neprijatelja u lijevi bok za vrijeme njegovog napada na položaje 1. bataljona. U ovoj borbi istakao se 1. bataljon, kao i dvije čete 3. bataljona.

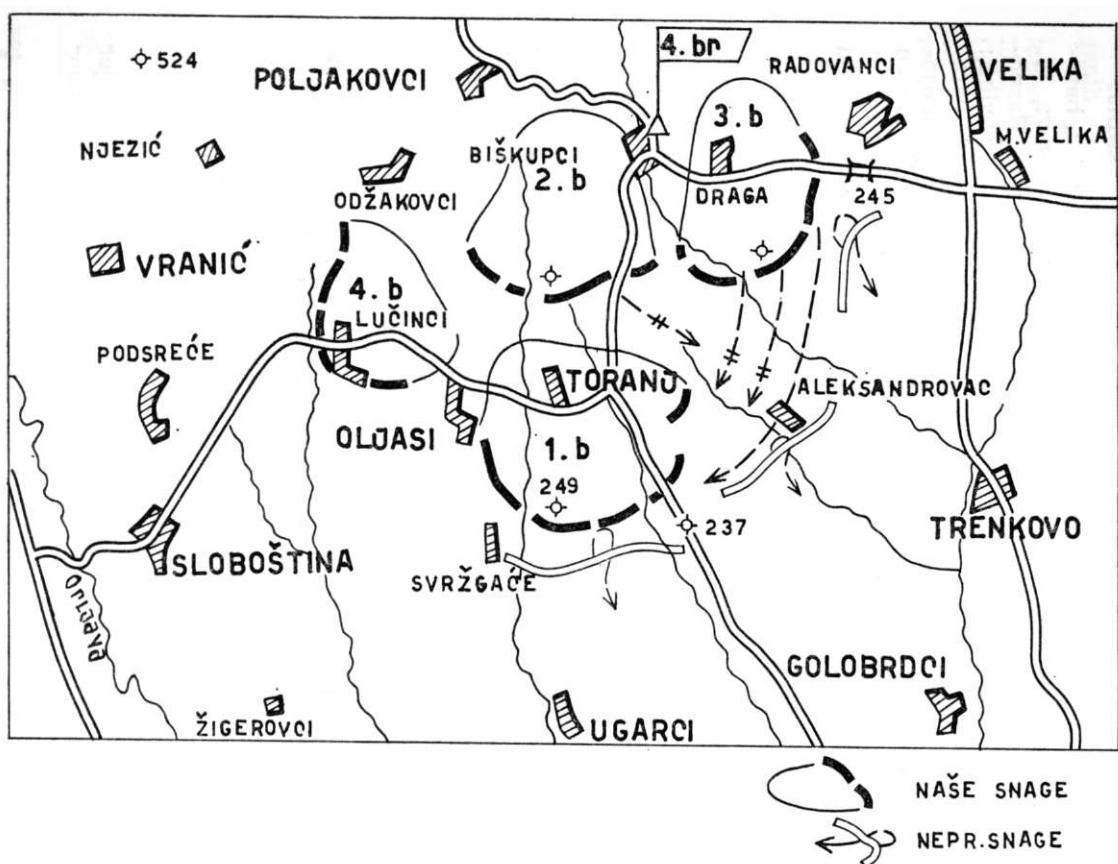
Stab brigade je umješno rukovodio borbom. Angažovanjem dijela snaga iz 3. i 4. bataljona on je aktivnim dejstvima ovih bataljona, i čvrstom odbranom 1. bataljona na položajima kod Tornja, odbio napad neprijatelja.

Brojno stanje brigade tada je bilo 1.490 boraca, jer joj je stab 12. udarne divizije dodijelio 324 novomobilisanih boraca.⁷⁰

⁶⁹ Arhiv VII, a. NOP, k. 881, 1 6, d. 1; k. 883-A, f. 2, d. 4.

⁷⁰ Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, f. 2, d. 4; k. 887, 1. 2, d. 24; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 70.

ODBRANA 4. BR. 11 I 12. 02. 1945. God. KOD S. TORANJ

U međuvremenu je Vrhovni štab NOV i POJ, preko 3. armije, izdao direktivu za dalja dejstva 6. udarnog korpusa u pozadini neprijatelja, nemajući obavještenje o predstojećoj njemačkoj operaciji pod šifrom „Papuk“. Samo što su se jedinice 6. korpusa izvukle ispod odlučujućeg udarca u operaciji „Vukodlak“, a Nijemci su uz pomoć kvislinga preduzeli, 14. februara, novu operaciju „Papuk“, sa ciljem da očiste teritoriju Slavonije od jedinica NOV i POJ, kako bi obezbijedili pozadinu svojih frontova u Srebraru, na Dunavu i na Dravi. Nijemci su operaciju „Papuk“ izveli u dvije etape, prvu od 14—16, a drugu od 17—22. februara. U prvoj etapi su angažovali 1. kozačku brigadu 69. armijskog korpusa, 7. ustaško-domobransku diviziju i jedinice 91. armijskog korpusa (uglavnom 7. SS divizija „Princ Eugen“), a u drugoj etapi 1. kozačku brigadu, 1. ustaško-domobransku diviziju i Pavelićev tjelesni zdrug. U ovoj operaciji su njemačke jedinice 69. i 91. armijskog korpusa, uz pomoć ustaško-domobranksih jedinica, uspjele ovladati najvećim dijelom slobodne teritorije u Slavoniji, ali nisu uspjele uništiti snage 6. i 10. korpusa.⁷¹

Neprijateljske snage su 14. februara nadirale iz Drenovca i na taj način ugrožavale prevoj Drenovac — Velika, u kojoj su se nalazili dijelovi 12. divizije. Zauzimanjem visa Jankovac onemogućeno je jedinicama prebacivanje iz Velike. Zauzimanjem Velike, 14. februara, sve jedinice 12. divizije prikupljene su u s. Doljanovcu, gdje je ostavljen sav suvišan teret, a teško naoružanje zakopano. Odavde se u toku noći vršilo prebacivanje snaga preko Kaptola — M. Velike — s. Radovanci na Uvači Glavu (k. 905).

U toj se situaciji našla i 4. brigada, jer je dejstvovala u sastavu 12. udarne divizije, izvršavajući zadatke koje je pred nju stavio štab divizije.

Odmah poslije završene borbe kod Tornja, 13. februara, gdje je brigada odbacila neprijatelja prema Slavonskoj Požegi, dobivši podatke da je neprijatelj iz Slavinskog Drenovca krenuo ka Papuku, štab brigade, vidjevši opasnost od pojave neprijatelja na Papuku, upućuje prije nego tamo stignu snage 12. divizije, 3. bataljon iz

⁷¹ Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 72; Ljubivoje Pajović, Dušan Uzelac, Milovan Dželevdžić..., n. d., str. 275—288.

Drage ga k. 935 (Papuk) sa zadatkom da zaposjedne ovaj vrh.

U tom rejonu je 3. bataljon naišao na dijelove 7. SS divizije „Princ Eugen“ i sa njima vodio borbu. Ova neprijateljska jedinica već je prokrstarila Papukom, tj. izvršila je prodor od SI. Drenovca preko Papuka (k. 953) u s. G. Vrhovce i s. Kamenski Vučjak. Bataljon je iz pokreta napao zaštitne dijelove ove SS divizije i zaposjeo k. 953. To je bila prva borba na početku nove ofanzive sa SS divizijom „Princ Eugen“.

U širi rejon Uvačke glave otišao je 2. bataljon da izvrši kontrolu k. 790, 905 i 816 i utvrdi da li se na njima, odnosno na tom prevoju između SI. Drenovca i Velike, nalazi neprijatelj.⁷²

Iste noći, 13/14. februara, pošto nije imao dodira sa neprijateljem na Uvačkoj glavi (k. 905), 2. bataljon je produžio za neprijateljem do G. Vrhovca gdje je stigao do 08.00 časova 14. februara, te je, pošto neprijatelja nije bilo ni u ovom selu, produžio za s. Doljance, gdje je ostao do jutra 15. februara, a zatim se vratio u s. Biškupce.

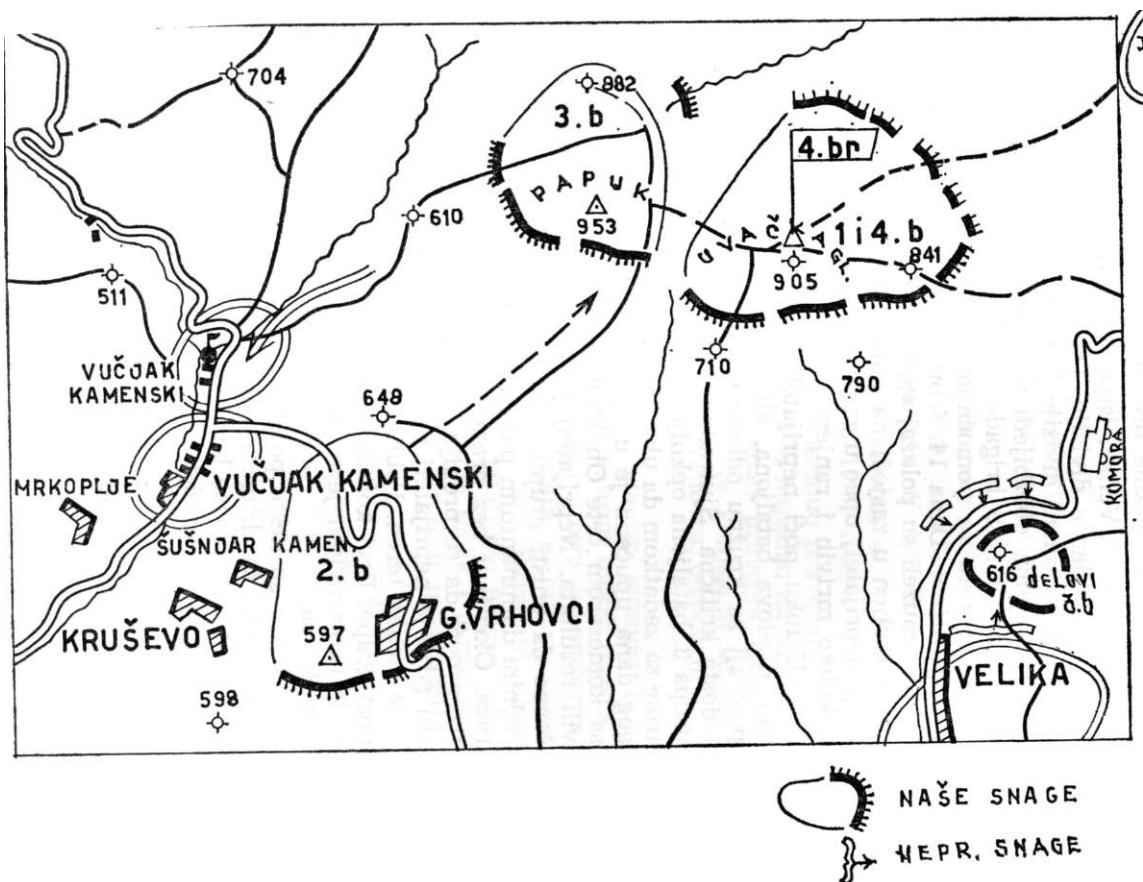
Zapovijest štaba 4. brigade za pokret uslijedila je 14. februara: 1. bataljon je izvršio pokret iz Tornja pravcem: Doljanci, te grebenom k. 408, k. 586 — Lipovac k. 790, k. 710 — bilo Papuka (Uvačka glava — k. 905). Bataljon je stigao na svoj cilj u 15.00 časova, 14. februara, postavljajući potrebna osiguranja; 4. bataljon je izvršio pokret u isto vrijeme iz Lučinaca, istim pravcem prema 1. bataljonu i sa istim zadatkom; štab brigade sa pomoćnim jedinicama nalazio se u Biškupcima. U 11.00 časova je krenuo na Uvačku Glavu (k. 905), a bojnoj i provijant komori je naređeno da se konspirisušu pokraj Stražemanskog potoka.

Poslije izvršenog pokreta, 14. februara, i izvlačenja brigade na Papuk, otklonjena je opasnost da brigada буде opkoljena i uništena u Požeškoj kotlini.

Sve njene jedinice, osim 2. bataljona koji se vratio na zadatak nazad u Biškupce (ne znajući za pokret brigade na Papuk) nalazile su se 15. februara na Papuku, i to: štab brigade sa svim prištapskim četama i 1. i 4. bata-

⁷² Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, f. 2, d. 4; k. 887, f. 2, d. 24; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 98 i 99.

ODBRANA 4. BR. NA PAPUKU UOÖI POSLEDNJE OFANZIVE
15. 02. 1945. God.

ljonom na položaju na k. 905 (Uvačka glava u pravcu Sl. Drenovca); 3. bataljon na položaju k. 953 (Papuk), gdje je zaposjeo i put prema česmi radi kontrole s. G. Vrhovca, te s. Vučjaka i česme prema s. Kamenskoj.

Istočno od Velike, ispod vrha Kolac, nalazila se pozadina 12. udarne divizije. Da bi obezbijedio pozadinske djelove komandant divizije je naredio štabu 4. brigade da jačim snagama obezbijedi pozadinu iz pravca Velike. Za ovaj zadatok štab brigade je odredio dio snaga 3. bataljona, na čelu sa pomoćnikom komesara bataljona Marmom Rusićem. Dana 14. februara određeni dijelovi 3. bataljona zauzeli su položaj sjeverno od Velike, a jedan vod je postavljen u zasjedi na putu koji vodi u selo. Predveče je neprijatelj upao u zasjedu, pa je u tom okršaju imao nekoliko mrtvih i ranjenih.

U toku noći neprijatelj je stalno napadao na položaje dijelova bataljona, ali bez uspjeha. Noću su zauzeti položaji za kružnu odbranu, jer je situacija bila nejasna i dosta kritična. Sjutradan se ispostavilo da je pomenuta grupa 3. bataljona opkoljena. Tog dana upućene su tri patrole sa zadatkom da uhvate vezu, ali se nisu vraćale. Drugog dana upućena je u izvidnicu jedna desetina na čelu sa komesarom čete Obradom Novakovićem, ali bez ikakvih rezultata. Neprijatelj je tri dana i dvije noći pokušavao da uništi grupu, ali nije uspio zahvaljujući izvanrednim dominantnim položajima, hrabrosti i upornosti boraca. Okruženi bez hrane i vode, borci su bili primorani treće noći da se probiju. Probili su se, ali na onom mjestu gdje je neprijatelj bio potpuno siguran, s obzirom na neprohodan teren. Pobijedila je hrabrost, lukavost i upornost grupe. Prvi kontakt sa dijelovima 12. proleterske brigade uspostavljen je na obroncima Papuka između Kolca i Jankovca.

Pošto su nešto pojeli i odmorili se, borci su krenuli da se nađu sa drugom polovinom bataljona, no ni ovaj poduhvat nije prošao bez borbe. U okršajima sa neprijateljem poginula su četiri borca, koja su bila upućena u patrolu.

Jedinice brigade su se 15. februara odmarale i nahraniile, a štab brigade je prikupio obavještajne podatke o neprijatelju i donio odluku o aktivnim dejstvima, smat-

rajući da se neprijatelj može iznuriti samo uništavanjem njegove žive sile. Na taj način je želio sačuvati sopstvene jedinice od razbijanja i uništavanja na uskom prostoru.

Donijeta je odluka da se noću 15/16. februara napadne neprijateljsko uporište SI. Drenovac, gdje se nalazio jedan bataljon „Princ Eugen“ divizije, sa nešto ustaša i drugih neprijateljskih vojnika, da istovremeno 2. bataljon iz Biškupaca krene prema G. Vrhovcima i napadne neprijatelja u s. Kruševcu.

Za napad na uporište SI. Drenovac određeni su 1. i 4. bataljon, dok je 3. bataljon ostao na Papuku (k. 953), radi obezbeđenja sa pravca Kamenski Vučjak.⁷³

U napad su 1. i 4. bataljon krenuli u 14.00 časova 15. februara, a napad su otpočeli u 18.30 časova.

Pravac napada: 1. bataljon je krenuo pravcem Uvačka glava — Mihaljevo brdo, odakle je napadao na SI. Drenovac; 4. bataljon je krenuo u napad pravcem Uvačka glava — Kneževa voda (k. 882) — te konjskom stazom preko Surneće brdo (k. 628), iznad Drenovca, odakle je napao neprijatelja.

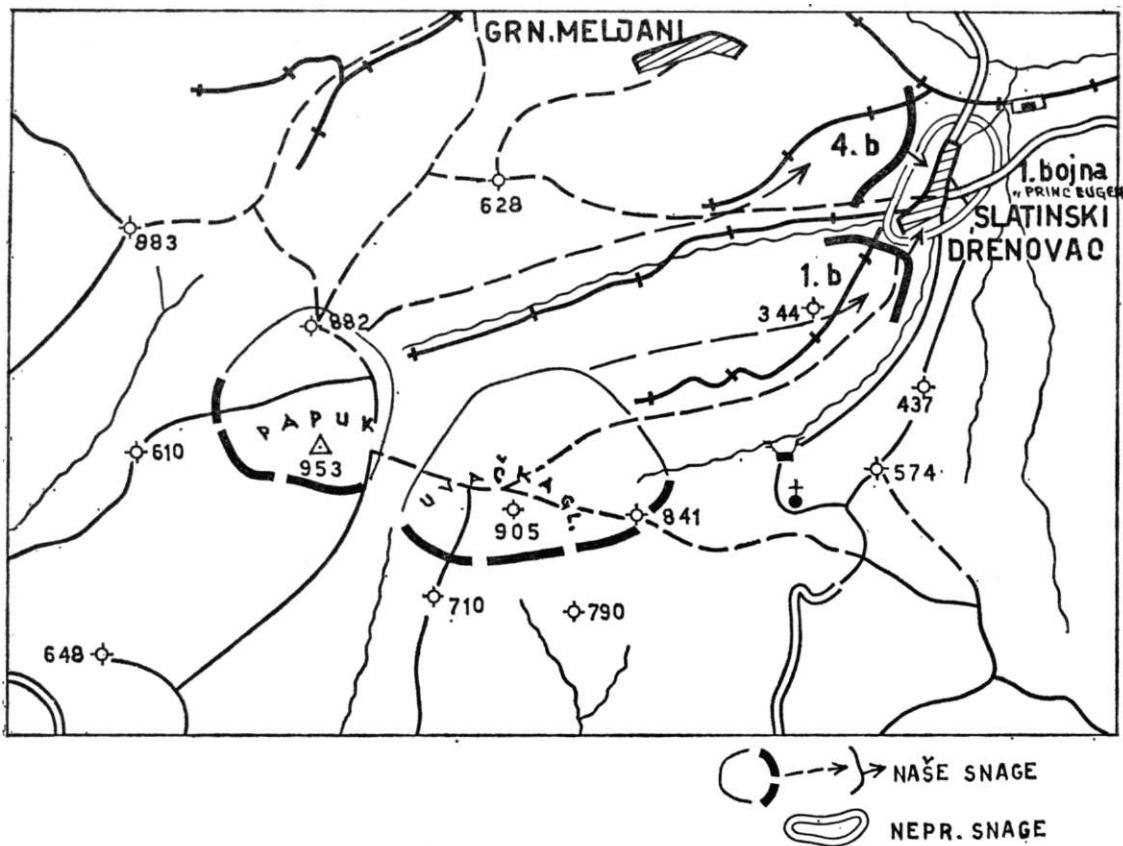
Napad je otpočeo iznenadnim udarom jedinica 1. i 4. bataljona, koji su bili podržavani vatrom teških bacača. Otpočela je žestoka borba. Borci su vatrom i bombama potisnuli neprijatelja sa prvog položaja u centar Drenovca, oko koga se razvila teška borba. Bataljoni nisu mogli zauzeti Drenovac, jer je neprijatelj bio brojno jači, a koristio je i čvrste kuće kao otporne tačke i izgrađene bunkere. Bataljoni su postigli cilj i nanijeli neprijatelju osjetne gubitke.⁷⁴

Prilikom povlačenja iz SI. Drenovca 1. i 4. bataljon je, u toku 16. februara, dočekala jaka neprijateljska vatra sa Papukom (k. 953), te se nisu mogli vratiti na polazne položaje u rejonu Uvačke glave, već su odstupili ka Kneževoj Vodi. U toj žestokoj borbi i iznenadnom neprijateljskom dočeku jedan dio 1. bataljona, sa komandantom bataljona Urošem Markovićem, bio je odsječen, pa se u sastav bataljona vratio tek 27. februara, uoči napada na Vu-

⁷³ Isto. Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 70, 100 i 105.

⁷⁴ Arhiv VII, a. NOP, k. 883-Å, f. 2, d. 4; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 70.

NAPAD NA S. SLATINSKI DRENOVAC 15. 02. 1945. God.

čjaka. Sa 1. i 4. bataljonom se nalazio i 3. bataljon, koji je bio napadnut i u neravnopravnoj borbi sa neprijateljem otjeran sa Papuka (k. 953), dok su 1. i 4. bataljon napadali Drenovac.

Poslije sređivanja 4. bataljon ponovo kreće na k. 953, ali na njoj nije bilo neprijatelja, te se bataljon vraća na Uvačku glavu (k. 905), gdje zauzima ranije položaje. Dok je 1. bataljon sa jednim bataljom 18. brigade ostao na Kneževoj Vodi, 3. bataljon je ostao na Papuku (k. 953), gdje je 16. februara napadnut vodio borbu za vrijeme napada na SI. Drenovac.

Stab brigade je za vrijeme akcije na Drenovac bio podijeljen po bataljonima, a ponovo se prikupio na Kolcu i k. 731.

Dok su 1. i 4. bataljon napadali SI. Drenovac 15. i 16. februara, 2. bataljon je izvršio pokret iz Biškupaca za Gornje Vrhovce, a odatle izvršio napad na Kruševo. Neprijatelj se blagovremeno povukao, pa je bataljon posjeo položaj na liniji k. 597 i k. 598. U 10.00 časova 16. februara bataljon je prihvatio borbu i morao se povući, pošto su se povukli bataljoni Čehoslovačke NO brigade. Bataljon je zaposjeo novi položaj južno od s. Poljakovci — k. 336 (u pravcu k. 311). Poslije kraćeg vremena 2. bataljon je krenuo u sastav brigade ka Uvačkoj glavi (k. 905), ali je prepadom neprijatelja sa jugozapadne padine Papuka (k. 727) bio takoreći razbijen. Po izvršenom prepadu, veći dio 2. bataljona prikupio se 17. februara južno od s. Češljakovca (k. 434).⁷⁵

U toku 17. februara komandant brigade, kapetan Nikola Dolinić, bio je odsječen od štaba brigade i nalazio se sa 1. i 3. bataljom i sa 1. bataljom 18. brigade na Kneževim Vodama.

Stab brigade i pomoćne čete nalazili su se u to vrijeme na Kolcu (Papuk), 4. bataljon je držao položaje na Uvačkoj Glavi (k. 905), ali nije imao vezu sa štabom brigade, dok je 2. bataljon bio na položaju sjeverno od Češljakovca (k. 434), bez dodira sa neprijateljem.

Ishrana je bila vrlo slaba, zbog otežanog snabdijevanja iz skladišta vojnih područja, koja su bila udaljena,

75 Isto. Arhiv VII, a. NOP, k. 888, f. 9, d. 26; Zbornik... tom V, knj. 102 i 105.

a dijelom i popaljena. Bilo je veoma teško jesti samo suvi i tvrdi dvopek.

Jedinice 4. brigade su 18. februara zauzele Bazovu Glavu, a dijelovi 7. SS divizije „Princ Eugen“ protjerani su sa prevoja Drenovac — Velika. Za borbu i zaposijedanje položaja od strane 1., 3. i 4. bataljona, 18. februara, izdata je zapovijest štaba brigade da 4. bataljon drži važne tačke — položaje na Papuku. On je kontrolisao k. 905, 841 i 728, i put za Veliku. Uhvaćena je veza sa štabom 3. bataljona na Uvačkoj glavi, štabom brigade, štabom divizije i Čehoslovačkom brigadom. Prvi bataljon se našao na Papuku, blizu Kneževe vode. Teško naoružanje stavljen je u bunkere i maskirano. Drugi bataljon se našao i dalje na k. 434 i tt 820 Cešljakovački vrh, ali dođira sa neprijateljem nije imao.⁷⁶

Osamnaestog februara u 19.00 časova primljena je zapovijest od štaba 12. udarne divizije za pokret. Prema ovoj zapovijesti brigada se (bez 2. bataljona) prikupila 19. februara u rejonu Uvačke glave, sa zadatkom da spriječi neprijatelju ovladavanje prevojem Velika — SI. Drenovac i kontrolu važnih tačaka na Papuku. Brigada je zaposjela: 1. bataljon zapadni dio Uvačke glave (k. 905); 2. bataljon položaje sjeverno od Cešljakovca (k. 434). Istoga dana uhvaćen je jedan neprijateljski vojnik. Poslije podne bataljon je izvršio pokret u pravcu Jankovca i smjestio se u blizini k. 728, došavši u sastav brigade; 3. bataljon položaje na Uvačkoj glavi (k. 905), sprečavajući neprijateljski izlazak na Papuk. Neprijatelj je napao ovaj bataljon i on se morao povući; 4. bataljon Koprivnato brdo (k. 728 i 841), sa zadatkom kontrolisanja puta za Veliku, kao i pretodnog dana.

Oko 18.00 časova došao je štab brigade sa pomoćnim četama u sastav ostalih bataljona brigade u blizini k. 728.⁷⁷

Štab brigade se, sa pomoćnim četama, premjestio 20. februara na Koprivnato brdo (k. 841), dok je 2. bataljon izvršio pokret iz sadašnjeg rejona na k. 657.

76 Arhiv VII, a. NOP, k. 881, 6, d. 1; k. 887, f. 2, d. 24.

77 Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, 1 2, d. 4; k. 887, f. 2, d. 24; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 70.

Poslije sređivanja iznad Češljakovca (k. 434) 2. bataljonu je trebalo 4 do 5 dana da se prikupi poslije iznenadnog neprijateljskog udara na k. 727 (16. februara).

Prvi bataljon se nalazio na Uvačkoj glavi (k. 905) a sa jednom četom na k. 816.

Treći bataljon je izvršio pokret sa Uvačke glave (k. 905) i Koprivnatog brda (k. 841) na Papuk (k. 953), gdje je zaposjeo položaj.

Cetvrti bataljon se nalazio na položaju Koprivnato brdo (k. 841).

U toku ovog dana nije bilo dodira sa neprijateljem, osim što su upućivane patrole u pravcu SI. Drenovca i Velike. Ishrana je bila sa kazana, a hrana je primana iz tajnih skladišta vojnog područja.

Brigada je 21. februara bila na položajima koji su bili zaposjednuti prethodnog dana, i to: štab brigade sa pomoćnim četama i 4. bataljonom na Koprivnatom brdu (k. 841); 2. bataljon na k. 657; 3. bataljon na Papuku (k. 953).

Istoga dana u 20.30 časova primljena je pismena zapovijest od štaba 12. udarne divizije da se sa cijelom brigadom izvrši pokret na sektor Cešljakovački Vrh — Kolac — Bazova glava (k. 772). Još prije ove zapovijesti štab brigade je, cijeneći situaciju, a da izbjegne frontalne borbe i veće gubitke, donio odluku da se formiraju lovačke čete, izvrši popuna municijom, rastereti brigada od suvišne opreme i jahačih i tovarnih konja, konspiriše municija, sedla i sve što je nepokretno i ometa izvršenje glavnih zadataka. Do formiranja ovih lovačkih četa nije došlo. Komandant 12. divizije, major Đuro Dulić, došao je oko 21.00 čas, 21. februara, u štab brigade i objasnio kako treba da se izvrši disperzija snaga divizije. Ideja je bila da se divizija razvuče od Papuka do Krndije po brigadama, a brigade po bataljonima. Da bi izvršio disperziju snaga, i time spriječio okruženje i uništenje divizije, u bataljone i čete je poslato svo ljudstvo iz štaba i prištapskih dijelova. U 4. brigadu su poslati, čak, i muzičari. U to vrijeme je 12. udarna divizija imala tri brigade (12. proletersku, Čehoslovačku i 4. brigadu). Komandant divizije je naredio pomoćniku političkog komesara brigade da ostane sa 3. bataljonom na Koprivnatom Brdu (k. 841) i da se

tu bori sa neprijateljem dok bude mogao, potom da se spusti dolje u sela (južne padine Papuka u Požeškoj kotlini) i da tako razvlači snage neprijatelja, a zatim da se vrati u sastav brigade i divizije.

Noći 21/22. februara 12. proleterska brigada i 4. brigada krenule su preko Petrovog vrha i Dobre vode za Krndiju (Lončarski vis). Čehoslovačka brigada je zauzela položaj na Uvačkoj glavi (k. 909). Jedinice 4. brigade su noću 21/22. februara prolazile kroz raspored i položaj 3. bataljona na Koprivnatom brdu (k. 841), u navedenom pravcu, a 3. bataljon je ostao sam, bez veze bilo sa kim. Komandant bataljona Martin Miroslavljević i pomoćnik političkog komesara 4. brigade razmišljali su i cijelu noć objašnjavali borcima zadatku bataljona i situaciju koja je bila vrlo teška, jer je ofanziva još trajala.⁷⁸

Dok su jedinice 12. divizije 22. februara maršovale i približavale se planini Krndiji, 3. bataljon je bio na položaju Koprivnato brdo (k. 841). U jutarnjim časovima neprijatelj je izviđao položaj bataljona. Njegovi izviđači su se služili lukavstvom. Predstavljeni su se borcima 3. bataljona, iza zaklona debelog drveća, kao borci 12. proleterske brigade, pitajući ih ko je na Koprivnatom Brdu, iz koje su brigade i ko su starješine. Kada su borci ustanovili da su to neprijateljski izviđači, otvorili su vatru na njih i to čarkanje je trajalo sve do 14.00 časova. Onda su oni priredili iznenadenje, skrenuli su pažnju na sebe i na pravac koji vodi iz SI. Drenovca, a napali na desnom boku bataljona sa pravca Velike. U stvari, dok su borci bataljona pripucavali na ove izviđače i oni na njih, jedan „trup“ (grupa neprijateljskih vojnika) se provukao na desni bok 3. bataljona od Velike i iznenadnom vatrom i jurišem napao njegov nezaštićeni desni bok. Kako su na tom mjestu bila prateća oruđa i oružja bataljona, neprijatelj je uspio da rastjera posluži i zarobi 1 teški bacač (engleski), 1 teški mitraljez „Svare Loze“ i ubije jednog i rani dva borca. Pošto je 3. bataljon bio iznenaden ovim neprijateljskim napadom, nastala je panika. Bataljon se, sjutradan sa Koprivnatog brda (k. 841), povukao južno prema Velikoj. Komandant bataljona i pomoćnik političkog komesara brigade uspjeli su da zaustave, srede i postroje bataljon, i

78 Isto; k. 881, f. 6, d. 1; k. 888, f. 8, d. 53.

izvrše analizu iznenađenja i neprijateljskog lukavstva, te nedovoljnu budnost i neopreznost bataljona. Zatim je izvršen pokret i bataljon je stigao u toku noći 22/23. februara brigadu na Cešljakovačkom vrhu.

Ovaj primjer je pokazao da bataljoni (iz sastava brigade) nisu navikli na borbena dejstva van sastava brigade. Primjer 2. bataljona ove brigade, koji je bio razbijen ispod k. 272, a koji je prethodno dejstvovao 2—3 dana samostalno u rejonu Kruševa, G. Vrhovca i Biškupca i 3. bataljona na Koprivnatom brdu, kao i neki drugi primjeri, dokazuju da je brigada bila osnovna taktička jedinica, u prosjeku oko 1.000 ljudi, koja je mogla da izvodi samostalna dejstva i da se obezbjeduje, vrši izviđanje i osiguranje, marševanje i da uspješno dejstvuje u napadu i odbrani. Bataljoni nisu bili ni kadrovski, ni tehnički sposobljeni za samostalna dejstva.

U toku 22. februara štab brigade je sa prištapskim jedinicama dostigao kotu 814 Cipelovac, 1. i 2. bataljon kotu 772 — Bazova glava i 3. (po pristizanju) i 4. bataljon kotu 820. Istoga dana izdato je naredenje štabovima bataljona za formiranje obaveštajnih grupa, ali toga dana nije bilo dodira sa neprijateljem.

Narednoga dana nastavljen je pokret za Lončarski vis (k. 491), Tromedu (k. 713) i Klokočica — Javor. Bataljoni su posjeli položaje i uputili informativne grupe u pravcu sela Gradišta i Duboke, radi prikupljanja podataka o neprijatelju. U tom rejonu 4. bataljon je primio 47 novih boraca iz Osječkog vojnog područja. Zatim je 23/24. februara uslijedilo prebacivanje 4. brigade preko komunikacije Kutjevo — Orahovica na planinu Krndiju. Stab brigade se prebacio u blizini žičare na Krndiju.

Prvi bataljon, kojim je tada komandovao komandant Milisav Lazić, prešao je i zaposjeo položaj pored same komunikacije Kutjevo — Orahovica, na rubu šume u rejonu k. 396, u pravcu Petrov vrh (k. 697), gdje je rušio drveće i pravio prepreke na komunikaciji.

Bataljon je vodio borbu cio dan i u toku 24/25. februara pod borbom se ponovo prebacio preko puta nazad na Papuk. Prilikom prebacivanja, na planini Krndiji je ostala jedna četa, koja se zajedno sa 4. bataljonom prebacila u s. Radlovac.

U 08.00 časova bataljon je izvršio napad na jednu kolonu 7. SS divizije „Princ Eugen“, koja se povlačila poslije operacije „Papuk“ na komunikaciji Orahovica — Kutjevo, u rejonu žičare i lugarnice. U toj borbi žičara je nekoliko puta prelazila iz ruke u ruku, ali je 1. bataljon zadržao žičaru sve do noći, a zatim se povukao na Papuk.

Drugi bataljon je prešao komunikaciju na pravcu Tromedja — Dobra Voda i posjeo k. 558, 444 i 360, sa zadatkom da spriječi nadiranje neprijatelja na greben Krndije. Bataljon je bio na položaju do 18.00 časova, a u 21.00 čas se prebacio u rejon k. 396, preko komunikacije nazad na Papuk i posjeo položaj na bilu Papuka — Tromedja (k. 713). Prilikom prelaza iz bataljona je zaostala jedna četa sa 41 borcem, a bataljon je vodio borbu na komunikaciji sa neprijateljem koji je držao tu komunikaciju i Petrov vrh (k. 697) koji dominira tim terenom. Noć je bila vrlo tamna te se i veza teško održavala.

Treći bataljon je u toku noći prešao komunikaciju Kutjevo — Orahovica u rejonu Kapavac (tt 792) i posjeo položaj u rejonu Petrov Vrh (k. 697), rušio drveće i pravio prepreke na komunikaciji. U 08.00 časova izvršio je napad na dijelove 7. SS divizije „Princ Eugen“, koji su se kretali komunikacijom Orahovica — Kutjevo, u rejonu Petrov vrh. Borba je trajala cijeli dan i pod pritiskom jačeg neprijatelja bataljon se povukao istočno od Petrovog vrha, koji je posjeo neprijatelj.

Četvrti bataljon je prešao komunikaciju i zaposjeo položaj u rejonu k. 538 i 416. Jedna četa je učestvovala u napadu na komunikaciju sa 1. bataljonom. Bataljon dobija u 13.00 časova zadatak da osigura liniju k. 697 — k. 416, radi prolaza 12. udarne divizije nazad sa Krndije na Papuk, ali je iznenada bio napadnut, te se morao povući na polazni položaj. U 21.00 čas bataljon dobija naredenje da se u sastavu 12. proleterske brigade probije preko puta Kutjevo — Orahovica, kod Gornjeg Duzlaka, i smjesti u Radlovcu.

Tog dana je neprijatelj zaposjeo Petrov vrh, koji je cijeli dan hrabro branio 3. bataljon 4. brigade. Ovaj bataljon je toga dana imao 8 poginulih boraca. Time je neprijatelj htio da obuhvati jedinice divizije na uski pojas

Krndije. No, ovo je bio i posljednji neuspjeli pokušaj da neprijatelj uništi 12. udarnu diviziju.

Tako se 12. udarna divizija, a u njenom sastavu 12. proleterska brigada i 4. brigada, u toku 23/24. februara prebacila na planinu Krndiju i poslije dvodnevnih žestotkih borbi protiv njemačkih snaga u rejonu Gradac — Gradište, (kod Našica) i na putu Orahovica — Kutjevo, ponovo probila na Papuk, rejon Bazova glava — Kolac.⁷⁹

U borbama koje je vodila 4. brigada od 12. do 24. februara neprijatelj je imao oko 490 izbačenih iz stroja i 4 zarobljena vojnika.

Zaplenjeno je: 9 pušaka, razne municije 4.200 kom. metaka, nišanskih sprava teš. bacač 1 kom., 1 bolnička nosila, 1 ranac, 6 kom. čebadi, 1 postolje za laki mitraljez „šarac“, 8 redenika sa po 50 metaka za laki mitraljez „šarac“, 1 redenik za „šarac“, 10 okvira za municiju za puškomitraljez „brno“, 5 okvira municije za laki mitraljez „šarac“, 4 fišeklije, 4 opasača, 8 mina za laki bacač, 5 bombi, 4 bluze, 4 kom. hlača, 2 šinjela, 2 para cipela, 1 sekacija SI. Požega; uništена su 2 teretna kamiona i 1 putnički automobil.

Gubici brigade su: 23 poginula, 40 ranjenih i 81 nestali borac. Izgubljeno je: 1 teški bacač, 1 teški mitraljez, „Svare Lozen“, 1 šmajser, 11 pušaka, 10 okvira za puškomitraljez.

Iz stroja su izbačeni komandant 3. bataljona Martin Miroslavljević, koji je bio ranjen, a pomoćnik političkog komesara 1. bataljona Salih Malović je poginuo.⁸⁰

NAPAD NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE KAMENSKI VUČJAK

Po povratku sa Krndije 4. brigada se prikupila na Papuku, i to: 1. bataljon na položaju između Kolca i Bazove glave postavljajući osiguranje u pravcu Češljakovca; 2. bataljon na položaju Bazova glava (k. 772), patrolirajući u pravcu s. Doljanovci i s. Kaptol; dvije čete 3. ba-

79. Arhiv VII, a. NOP, ik. 887, f. 2, d. 9 i 24; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 70 i 110.

80 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 10; k. 888, f. 14, d. 5; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 112.

taljona prikupljale su se na prostoru Bazove glave i Kolca (dve čete na k. 743); štab ovog bataljona sa jednom četom zaostao je na Krndiji i priključio se brigadi tek 2. marta u s. Vučjak; 4. bataljon na položaju Viljevačka kosa (k. 580) jugozapadno od G. Pištana, sa zadatkom da sprijeći neprijateljski napad iz S. Radlova.

U toku dana bataljoni nisu imali dodira sa neprijateljem, već su to vrijeme iskoristili za sređivanje, održavanje vojničkih sastanaka i analizu borbi na Krndiji.

Ishrana je bila slaba, a moralo se ići prilično daleko po hrani (s. Radiovac).

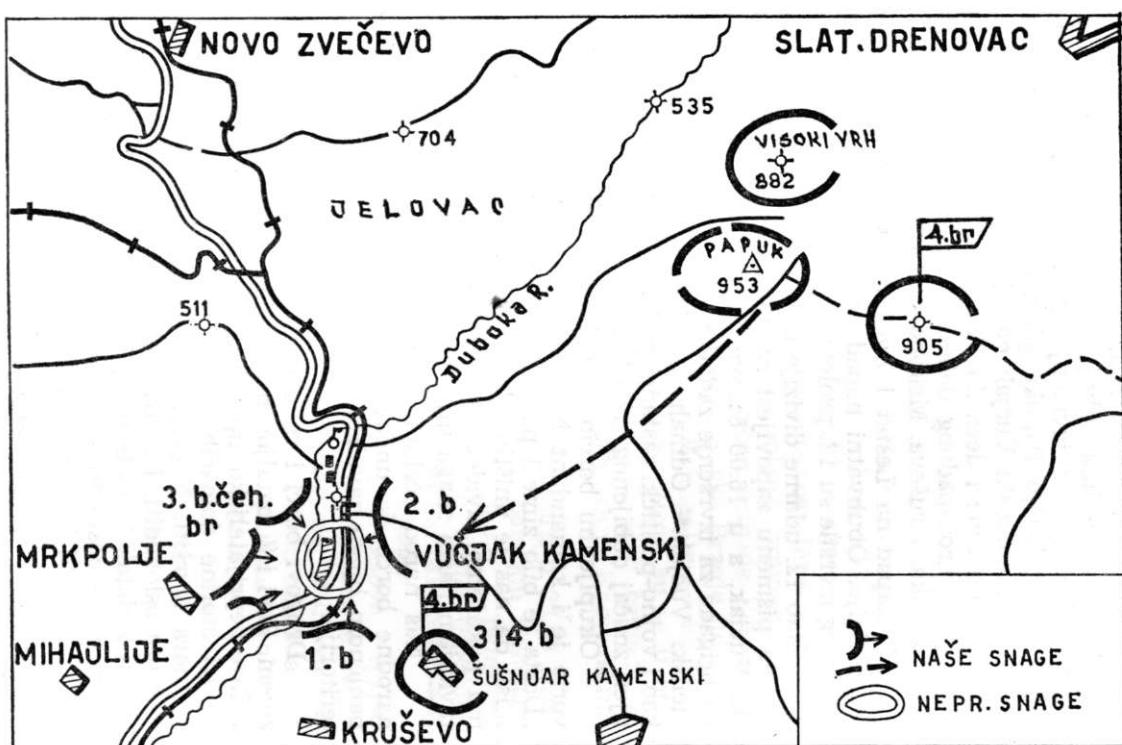
Po prikupljanju i sređivanju bataljona 25. i 26. februara, štab 12. udarne divizije i štab 4. brigade izdali su pismenu zapovijest za pokret brigade i posijedanje novih položaja. Taj pokret je izvršen 26. februara u pravcu Uvačke glave (k. 905), gdje su se bataljoni smjestili, i to: 1. bataljon Uvačka glava (k. 905), vis Ponori (k. 953); 2. bataljon na Ponore, u produženju 1. bataljona; 3. bataljon u rejonu Ponori (pokraj 2. bataljona). Bataljon se u ovom rejonu prikuplja, jer se jedna četa sa štabom bataljona još nije vratila sa Krndije; 4. bataljon je ostao u rejonu Viljevačka kosa, (k. 580) sa zadatkom osiguranja ranjenika.

Štab brigade, sa pomoćnim četama, ostao je na raskrsnici puteva Uvačka glava — Papuk (k. 953); Drenovac — Biškupci.

Borci 4. brigade su osjetili da je neprijateljska operacija „Papuk“ završena neuspješno po neprijatelja, a da će sami uskoro preći u odlučujući napad za konačno oslobođenje Slavonije.

U brigadi je bila teška situacija, jer na uskom prostoru, na kojem se kretala, nije bilo magacina hrane. Sva sela su bila zaposjednuta, a hrane inače nije bilo dovoljno. Već je nestalo i tvrdog dvopeka koji je bio donesen iz udaljenih skladišta Požeškog područja. I odjeća je bila slaba, a vrijeme hladno. Međutim, i pored velike hladnoće i dubokog snijega bataljoni nisu izgubili duh i svježinu. Čekalo se samo naređenje za napad, a ono je došlo u pravi čas. Brigada je dobila zadatak da napadne neprijatelja u Vučjaku Kamenskom. U selima Kamenskom Vučjaku, Leštu i Zvečevu nalazilo se oko 700 neprijateljskih vojnika, koji su osiguravali komunikaciju Kamenski Vučjak

NAPAD 4. BR. NA S. VUČJAK KAMENSKI 27. 02. 1945. God.

— Zvečevu — Voćin. U samom Vučjaku bilo je oko 250 neprijateljskih vojnika (dvije čete iz 7. SS divizije „Princ Eugen”).⁸¹ Složenost izvršenja ovog zadatka bila je i ta, što se na području Papuka gde su se vršile pripreme za napad na Kamenski Vučjak nalazio narod u zbegu. To su bili većinom žene i deca do 12 godina i starci koji su pobegli iz severozapadnog dela sela Požeške kotline, kao i sela Vučjaka, Kruševa, Mrkopolja i drugih.

U napad na Leštat i Zvečevu krenule su i jedinice 40. divizije. Obuhvatni napad od Tornja, Biškupca i Kamenskog izvršile su 12. proleterska i Čehoslovačka brigada.

Stab 12. udarne divizije izdao je 27. februara u 15.00 časova pismenu zapovijest za napad na uporište Kamenski Vučjak, a u 16.00 časova uslijedila je zapovijest štaba brigade za izvršenje zadatka — osvajanje uporišta Kamenski Vučjak.⁸² Odmah su održani sastanci komunista, kao i vojno-politički sastanci po bataljonima, gdje je objašnjen značaj dobijenog zadatka.

Okupljenim borcima i rukovodiocima 4. brigade govorio je i komandant Nikola Dolinić i narodu u zbjegu: „Dosta je bilo zime i patnji na ovom Papuku. Neprijatelj misli da nas je uništio, ali on s? ljuto vara. Mi treba da mu pokažemo, uvideće on da njegova namjera za uništavanjem naših snaga nije uspjela.

Naš narod očekuje od nas pomoć. Očekuje nas — narodne borce da uništimo neprijatelja, koji se u svom paničnom bjegu zavukao u mirna sela našeg oslobođenog teritorija.

Drugovi borci i rukovodioci! Mi počinjemo sa ofanzivom. Prvi i 2. bataljon naše Brigade ima zadatak da likvidira neprijateljsko uporište Vučjak, u kome se nalazi do tri stotine domaćih izdajica — gestapovaca. Zadatak se mora izvršiti. Neprijatelj se mora kazniti, naš narod se mora oslobiti. I sa ovoga mjesta pozivam vas da potvereni zadatak izvršite u cijelosti i tako da i mi — mladi brigadiri — dostoјno stupimo uz bok starim brigadirima.

Drugovi! Hoćemo li izvršiti zadatak?”

81 Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 6, d. 1; Zbornik..., tom V, knj. 39, d. 5.

82 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 1, d. 14.

— Hoćemo! — jeknuo je iz stotine grla gromki glas i tako se zakleše narodni borci da će časno izvršiti svoj zadatak...⁸³

U 18.00 časova 4. brigada je, pojačana sa bataljom Cehoslovačke brigade, krenula u napad sa zadatkom da energično napadne neprijatelja i likvidira njegovo uporište u Kamenskom Vučjaku. Raspored bataljona bio je sljedeći: 1. bataljon, ojačan teškim bacačem, krenuo je u napad iz rejona k. 953 — Papuk u dvije kolone, pravcem Dubravski vis, sjeverno od s. Šušnjari Kamenski — k. 411, preko željezničke pruge jugoistočnom stranom Kamenskog Vučjaka; 2. bataljon je (sa 10 pancer fausta) krenuo u napad iz rejona Ponori, u dvije kolone, pravcem: Dubrava — Vis; 3. bataljon Cehoslovačke brigade krenuo je u napad pravcem Kruševo — preko rijeke Brzoje južno od Mrkopolja u dva napadna pravca: Mrkopolje — k. 357 i Mrkopolje — k. 498; 3. i 4. bataljon nalazili su se u brigadnoj rezervi u s. Šušnjari Kamenski; štab brigade sa prištapskim četama nalazio se u Šušnjarima Kamenskim, kao i brigadno previjalište.

Napad je trebalo otpočeti 27. februara u 22.00 časa. Međutim, zakasnili su 1. bataljon i 3. bataljon Cehoslovačke brigade, pa je u napad krenuo samo 2. bataljon. No, 1. bataljon je, ipak, stigao kad je borba otpočela, odnosno u času likvidacije, a 3. bataljon Cehoslovačke brigade je stigao kad je borba već bila završena.

Napad 2. bataljona počeo je u 22.15 časova i trajao do 22.45 časova. Dakle, borba za Vučjak trajala je svega 30 minuta. Odluka komandanta 2. bataljona, Milisava Lazića, bila je: „Ne napuštati i ne povlačiti se iz uporišta dok se potpuno ne likvidira“. Bataljon je s polaznog položaja (ivice šume — sjeveroistočni dio sela) tačno, kao po pravilu, krenuo u skokovima na jurišni položaj. Sa jurišnog položaja, poslije snažne koncentrične i, takoreći, plotunske vatre, počeo je nalet sa uzvicima i tako je otpočela borba. Bataljon je energično, kombinovanom vatrom i jakim naletom za kratko vrijeme likvidirao neprijatelja u sjevernom dijelu sela. Kada je sa jugoistočne strane otpočeo borbu i 1. bataljon, koji je malo zakasnio, neprijatelj je bio potučen i razbijen, a Kamenski Vučjak oslobođen.

83 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 10: štampa.

Ukupni neprijateljski gubici u uporištu Kamenski Vučjak u ljudstvu iznose: ubijena 2 neprijateljska oficira i 45 vojnika, zarobljena 2 neprijateljska vojnika i 1 oficir leutnant-poručnik i ranjeno 25 do 30 vojnika.

Od materijala je zaplijenjeno: 30 kola sa 60 konja i 71.000 metaka raznih kalibara, 33 puške, 11 mitraljeza (što lakih, što teških), 4 laka bacača, 1 PT puška, 1 PA teški mitraljez, 7 radio-stanica, 1 radio-aparat, 1 telefonska centrala, 1 telefon, 1 signalni pištolj, 84 mine za teški bacač, 410 mina za laki bacač, 930 tromblonskih mina, 410 ručnih bombi, 27 mina za „Džon Bul“, 2 topa 37 mm. Sve ovo je neprijatelj ostavio pri povlačenju.

Zaplijenjen je i drugi materijal: hrana, brašno, piće i drugo, koji je neprijatelj opljačkao iz fabrike „Stok“ u Požegi, i pripremio za Voćin u pozadinu svojih grupa.

Gubici brigade bili su 2 mrtva, 7 ranjenih i 2 nestala borca

Moralno-političko stanje je poraslo poslije poraza neprijatelja u uporištu Kamenski Vučjak, gde su borci zaplijenili dosta hrane, kojom su se okrijeplili poslije 15 teško provedenih dana u Papuku.

Ovom pobjedom — osvajanjem neprijateljskog uporišta Kamenski Vučjak brigada je postigla veliki uspjeh. Uspjeh je mogao biti i veći da su sva tri bataljona otpočela napad u isto vrijeme. Ovako je dosta neprijateljskih vojnika pobeglo u Voćin. Ali, neprijatelj je ovom pobjedom načet. Njegov obruč je pukao i počelo je povlačenje njegovih trupa sa slobodne teritorije. U tren oka su bili slobodni Kamensko, Zvečevo i Voćin, odakle su neprijatelja gonile jedinice 40. divizije.⁸⁴

O tome kako je doživjeo borbu za Vučjak, napisao je u jednom od svojih članaka Stanko Obradović, tada pomoćnik političkog komesara brigade:

neprijatelj se nalazio u Kamenskom Vučjaku u jačini od dvije neprijateljske kompanije (čete) u samom selu Vučjaku, dok se na čitavom sektoru Leštat, Zvečevo, Vučjak nalazilo 700—900 švapskih vojnika. Naš glavni zadatak je bio uništiti neprijatelja u Vučjaku, ovladati komunikacijom i spojiti se sa jedinicama 40. udarne divizije, koje su se nalazile na Ravnoj gori,

⁸⁴ Arhiv VII, a. NOP, ik. 42, f. 2, d. 7: štampa; k. 887, f. 2, d. 11 1 24; k. 888, f. 8, d. 52 i 53.

a koje su imale zadatku da napadnu Leštan. Napad je počeo prema zapovijesti u 22.15 časova dne 27. februara 1945. godine, snažnim naletom našeg 1. i 2. bataljona, naročito drugog sa sjeveroistoka upali su naši borci u selo pored jake i snažne mitraljeske, minobacačke i artiljerijske vatre. Začuli su se uzvici: „JURIS! JURIS! naprijed! i zatim: evo Svalba! To su krvnici... i tako za nepunih 30 minuta bio je potpuno savladan Kamenski Vučjak”⁸⁵...

Cjelokupna štampa 6. korpusa zabilježila je ovaj uspjeh najmlađe brigade Slavonije i istakla najborbenije. Najboljom se pokazala 1. četa 2. bataljona pod komandom Nikole Jelaša. Ni drugi nisu zaostali na Vučjaku:

„... komandir 2. čete Danguzović Branko sa jednim vodom na juriš zauzeo je milin na potoku kraj Vučjaka, a uz komandira istakli su se delegat Miličević Đuro i borac Vučković Ilija.

Zatim, borac Cerčer Antun, ubio je neprijateljskog vojnika, oduzeo mu pušku i skinuo njegovo odijelo.

Vodnik Ivan Baričević iz 1. čete 2. bataljona, jurišajući na čelu svojeg voda, zarobio je 1 teški mitraljez, 5 pušaka i istjerao neprijatelja iz njegovog zadnjeg položaja, a mitraljezac Demir Rasim, bio najbolji borac u trećoj četi. Jurišajući na neprijatelja ubio iz svog mitraljeza nekoliko neprijateljskih vojnika i bombama ranio trojicu.

Borac Simo Gašparović, kao bolničar u najkritičnijim momentima prilazi ranjenim drugovima i pruža im prvu pomoć.

Borac Joco Tešlić, mogao je svima poslužiti kao primjer, jurišajući na neprijatelja nije mu omogućio da se koncentriše.

Vodnik Blaž Lučić istakao se prilikom juriša na neprijatelja, zarobivši tom prilikom teški mitraljez, laki mitraljez i šmajser, kao i vodnik Stjepan Kuhaček koji je ubio jednog mitraljesca, zarobio 2 mitraljeza, šmajser i pušku.

Desetar Slavko Sundić prvi je jurišao na neprijatelja, borac Mijo Štrlić zarobio je jednu pušku, borac Mato Petrić zarobio je laki bacač i borac Dragutin Rebić zarobio je jednu pušku i opasač. Jozo Drenjavac je pod neprijateljskom bubnjarskom vatrom preveo preko vode dva konja

sa municijom, iako je neprijatelj tukao na odstojanju od 300 metara.

Pomoćnik komesara Jovo Gavrilović, za primjer drugima, prvi je jurišao, i u tom jurišu na Vučjak bio je teško ranjen. No, ni tada nije klonuo, teško dišući je rekao: „Ranjen sam, ali se osjećam najsretnijim jer sam zadatak izvršio. Neprijatelj je osjetio našu snagu, što potvrđuju njezini leševi koji su ostali na mjestu borbe".

Uslijedila je i Naredba broj 10 štaba 4. brigade 12. udarne divizije da se pohvaljuju za pokazanu hrabrost, odlučnost, samoprijegornost u rukovodenju i tučenju neprijatelja u prošlim borbama, sljedeći drugovi: Nikola Ješić, komandir 1. čete 2. bataljona; Nikola Baričević, vodnik 1. voda 1. čete 2. bataljona; Rasim Demir, mitraljezac 1. voda 1. čete 2. bataljona; Blaž Lučić mitraljezac 2. voda 3. čete 2. bataljona, Obrad Novaković, politički komesar 3. čete 3. bataljona; Antun Gardaš, vodnik 3. čete 3. bataljona; Grgur Vrkljan, mitraljezac iz 3. čete 3. bataljona; Stjepan Hlebec, politički komesar 1. čete 3. bataljona; Mijo Knežević, vodnik 2. čete 4. bataljona; Alojz Čorak, vodnik 1. čete 2. bataljona, i Ivan Tomaričević, vodnik 2. čete 4. bataljona.⁸⁶

Ponovo je odjekivala pjesma „Oj, Papuk planino, borovi i jele svijaju se jedan do drugoga ... Vjetar šumi bruji... pjeva žalovite pjesme..." Borbe i pokret za pokretom, uz dovoljno hrane i, takoreći, u okruženju se nastavljaju. Samo poneki grob sahranjenog borca natjera borce da u koloni zavlada mukla tišina. Svi se okrenu na tu stranu, ne izgovaraju ni jedne riječi, stežu svoje oružje i misle: „Druže, mi ćemo te osvetiti, snivaj ovdje na Papuku, a mi idemo u naredni boj".

86 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 11 f. 2, d. 2 i 5; štampa. U martu 1945. kao najbolji aktivisti u brigaldi su pohvaljeni i iznijeti za primer u Brigadiru broj 6. vodnici: Pero Rabar, Ivan Tomićević, Mijo Knežević, Milan Janezović, Mijo Draženović i Johan Šprajcer; komandiri četa Milan Devetak i Marijan Barac; komesar čete Josip Livaković; delegati Mirko Matović, Mato Perić; desetar Luka Mišković; borci: Milan Vezmar, Milan Vufeušić, Ivica Pifka, Grga, Vrkljan, Prainjo Kovačić; vodnici: Alija Jašarević, Tomo Rukavina, Mato Čavčić; komandir čete Branko Danguzović; pomoćnik komesara čete Ilija Grandić i delegat Cazim Bešlagić (Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 2, id. 5).